اسلام اهالینک دوچار اولدقلری مظالم حقنده وثائقه مستند معلومات

ایکنجی طبعی

شباط ۳۳۵ — ۹۱۹

مقدمه

آتیده ذکر اولنان وقوعات حقنده کرک مألاً وکرک عیناً درج اولنان وثائقك اصللری محفوظدر .

٣٣٣ سنه‌سی نهایتنده روس قفقاس اردوسیله عثمانلی قافقاس اردولری غربنك وضعیتنی مشعر خریطه مربوطدر.

بو اثناده بزم اوچنجی اردومزه مورود معلوماتدن له‌نینك انقلابی سببیله روس افرادینك ضابطلرینی دیکله‌مکسزین کندیلکلرندن جبهه‌یی ترك ایله مملکتلرینه کیتدکلری وجبهه‌ده یالکز بعض کورجی افرادیله روس قطعاتنه منسوب ارمنی افرادی قالدیغی آکلاشیلیور. عینی زمانده روس اردوسیله تشریك مساعی ایدن ارمنی چته‌لرینك جبهه‌ده روس قوت ونفوذینك برطرف اولمه‌سندن ویالکز ارمنی ضابط وافرادی قالمه‌سندن بالاستفاده سلاحسز ومدافعه‌سز بولنان اسلام اهالی‌یی خفی جلی قتل وامحایه باشلادقلری حقنده اسلام اهالیدن تحریری مراجعتلر وقوعبولیور. [مراجعتنامه دوسیه‌سی] استیلا آلتنده بولنان منطقه‌لردن فرار ایدرك اردویه التجا ایدن اهالیدن بعض آدملرك بالذات حکایه‌لری پك الیم تأثیرات ایقاع ایده‌جك ماهیتده‌در.

ارزنجان حوالیسنه مشهور ارمنی سرکرده‌لرندن اولوب حرب عمومی بدایتنده قره حصار شرقیده اسلاملره قارشی وقوعبولان قتل عامی ترتیب واجرا ایتدیرن وبالآخره روسلر طرفنه فرار ایتمش اولان سیواسلی مرادك ، ارضروم حوالیسنه ارمنی سرداری انترانیكك، بایبورده دخی حرب عمومی بدایتنده موش جوارنده (تالوری) حوالیسنده قتالر یاپان وبوحوالیده اردونك منزللرینه ومنزل قوللرینه تعرضده بولنان بایبوردلی ارشاكك معیتلریله برلکده کلدیکی وقتل عمومی فجیعه‌سنی درعهده ایتدکلری تأیید ایدییور.

بو احوال اوزرینه قافقاس اردولرمز قوماندانی ، روس قافقاس اردولری باش قوماندانی جنرال پرژه والسکی‌یه ـا ٢٤ کانون ثانی ٣٣٤ تاریخ ٧٣١٢ نومرو ایله صو شهرندن کوندردیکی تحریراتده استانبولدن آلدیغی امر اوزرینه کندیسنه مراجعت ایتدیکنی بیان ایدرك « روس اردوسنك تحت اشغالنده واردولرمك جبهه‌سی قارشوسنده بولنان منطقهٔ اراضیده متمکن عثمانلی تبعه‌سنك کرك یرلی وکرك خارجدن کلن ارمنیلر طرفندن مال وجان وعرضلری هدر وپایمال ایدلدیکی وثائقه مستنداً آکلاشلمقدن ناشی روس اردوسی قوماندا هیأت عالیه‌سنك مرضیسنه تمامیله مخالف اولان بو حالك اوامر مشددهٔ قوماندانیلریله منعنه همت بیورلمسی » افاده‌سیله رجاده بولنیور.

حاشیه :

(بو تاریخده برست لیتوسق معاهده‌نامه‌سی عقد ایدلمه‌مش وهنوز مذاکرات جریان ایتمکده بولندیغی ایچون مسلمان اهالی‌یه وقوعبولان تجاوزات برست لیتووسقده‌کی مرخصلرمز وساطتیله روس مرخصلری نزدنده یالکز پروتستو ایدلمکله اکتفا اولونمشدی.)

بومكتوبه هنوز برجواب ورود ایتمدیکی واسلام اهالی علیهنه مظالم حقنده مراجعات توالی ایلدیکی جهتله قافقاس اردوسی غروبندن روس قافقاس اردوسی قوماندانی جنرال اودیشه لیدزه‌یه‌ده صو شهرندن ٥١٦ نومرو و ١٦١ (كانون ثانی) ٣٤ – تاریخ ٨١٨ ایله یازیلان تحریراتده عیناً : « ارزنجانده امضا ایدیلن متارکه‌نامه‌نك تعاطیسندن صوكرا متارکه‌نك شامل اولدیغی جبهه‌ده‌كی روس قطعاتینك براً وبحراً کیری‌یه نقل ایدلمسی حسبیله قسماً بوشالان وقسماً ده كثافت عسكریه‌سی آزالان اراضی داخلنده وازجمله طربزون ، ارضروم ، بتلیس ولایتلرینه مضاف بلادوقراده ویوللرده ، خاصةً ارمنی چته‌لرینك ورومللرله مسکون حوالیده‌ده رومللرك مطرداً وبر پروغرام داخلنده اوله‌رق اهالئ اسلامیه‌نك عرضنه ، جاننه ومالنه تعرضه باشلادقلری وحتی بعض محللرده قتل عام اجرا ایلدکلری بوکبی وقایع تجیمه‌یه معروض قالان اسلاملردن خط فاصللری مختلف محللردن کچه‌رك قطعاتمزه التجا ایده‌بیلن بعضیلرینك افاده‌لرندن آكلاشلمش واخیراً طرفمزه التجا ایدن ایکی روس ضابطنك ویرمش اولدقلری افاده‌لر ایله تأیید درجه‌سنی بولمشدر . »

دنیلدکدن وجنرال پرژه‌والسکی‌یه‌ده مراجعت اولندیغی قید ایدلدکدن صوکره بواحوالك اوامر مشدده ایله منع ایدلمسی رجا اولنیور .

روس عموم قافقاس اردولری باش قوماندانی پیاده جنرالی پرژه‌والسکی‌دن عثمانلی غروب قوماندانلنه كلن ١٩ كانون اول سنه ١٩١٧ تاریخ و ٥٦٠٥٧ نومرولی تحریرات متنی عیناً آتیده‌در :

« جنرال حضرتلری

٢٤ كانون اول ٣٤ تاریخ و ٧٣٢٦ نومرولی تحریرات دولتلرنده مندرج آرزویه بناءً ارزنجان متارکه‌نامه‌سنك اون ایکنجی ماده‌سنه استناداً اون اوچنجی ماده‌نك تماماً طی ایچون نجه هیچ برمشکلات موجود اولمادیغنی عرضه مسارعت ایلرم .

قوماندام آلتنده‌كی اردولر طرفندن اشغال ایدلمش بولونان ساحه‌ده‌كی اهالئ مسلمه‌یه قارشی ارمنی ملتنه منسوب اولانلر طرفندن اجرا ایدلدیکی طرف عالیلرندن بیلدیریلن مظالم وحرکات نابجایه كلنجه ؛ بوبابده حق حرب اوله‌رق اشغال ایدلمش ولایتلر مرخص عمومیلکنه بوماده حقنده همان تحقیقات عمیقه وموشکافانه‌یه ابتدار قلنمسی وعین زمانده مذكور ولایتلرده‌كی عثمانلی تبعه‌سنه قارشی محتمل الوقوع هرنوع معاملات شدیده‌نك وقتیله منعی اسبابنك استكمالی ایچون تدابیر مؤثره وشدیده‌نك اتخاذی حقنده اوامر مستعجله اعطا قلندیغنی عرض ایلرم . »

جنرال (اودیشه‌لیدزه) دن كلن تلسز تلغراف دخی آتیده عیناً درج ایدلمشدر .

جنرال اودیشه‌لیدزه‌نك تلغرافی یالکز ارزنجانده برقتل عام وقوعبولمش اولدیغنی دكل ، عین زمانده بوقتل عامك ترتیب واداره ایدلمش اولدیغنی تصدیق ایدن بروثیقه حكمنده‌در . بواثناده ارزنجانده سیواسلی ارمنی مراد حاكم ایدی وعموم قوماندان اوله‌رق فرانسز میرالایی (موره‌ل) بولنیوردی ؛

شهرده‌كی عسكر ارمنی ایدی. [ارضرومده اسیر ایدیلان ١١ نجی روس قلعه طوپجی آلایی قوماندانننك خاطراتنده - صحیفه ٧ مراجعت - ارزنجان قتل عامنی جنرال اودیشه لیدزه‌نك بالذات حكایه وشدتله اظهار نفرت ایتدیكی اوقونه‌جقدر .]

ارزنجانده بیوك مقیاسده قتل عام وقوعه كلدیكی مختلف منابعك اخباراتندن مستبان اولیور . [اوچنجی اردو مظالم دوسیه‌سنه مراجعت] وارزنجاندن فراره موفق اولان اشخاصك ضبط ایدیلان افاده‌لری‌ده بونی تأیید ایدییور .

جنرال پرژه‌والسكی‌نك يوقاریده‌كی مكتوبنده ارمنیلرك اراضیٔ مستولیه داخلنده‌كی اسلاملره تجاوز ایتدكلرینك ضمناً تصدیق ایدلدیكی كوریلیور. بو اثناده اودیشه‌لیدزه‌دن قفقاس جبهه‌سی عثمانلی اردولری قوماندانننه كلن تلغراف عیناً آتیده‌در :

« آتیده‌كی شایان تأسف وقوعاتی ذات دولتلرینه كمال تأثر والمله عرض ایتمكی وظیفه‌مدن عد ایدرم :

كویا مسلمانلرك اختلال چیقاره‌جغی حقنده بعض مفسدلرك اشاعاتده بولنمسی اوزرینه ارزنجانده $\frac{١٥}{٢٦}$ - ١ - ١٨ ده شهرده بولنان قطعات عسكریه افرادی طرفندن مسلمان خانه‌لرنده خود بخود تحریات اجراسنه قالقیشلمش وبو اثناده رو‌ولور آتشیله بر نفرك یاره‌لنمسی، شهرك نقاط مختلفه‌سنده تحریاته قارشی مقاومت اظهار ایدن مسلمانلر علیهنه استعمال سلاحه سببیت ویرمش ونتیجه‌ده طرفیندن بر چوق مقتول و مجروح اولمش ایسه‌ده عددلری هنوز تعین ایتمامشدر .

ضابطانك ایشه مداخله‌سی اراقهٔ دمه نهایت ویرمش ومصادمه‌نك توسعنه مانع اولمشدر . وقعه‌دن دولایی عمیق تأسفلریمی ذات دولتلرینه بیان ایدر وكرك اوك ایاق اولانلرله آسایشی اخلال ایدنلر حقنده وكرك مسلمانلر حقنده اشاعات فسادكارانه‌ده بولنانلر حقنده طرفمدن الك قطعی واك شدید تدابیر اتخاذ ایدلدیكنی ومجرملرك شدید مجازاته دوچار ایدیله‌جكلرینی عرض ایله احترامات تامه‌مك قبولنی تمنی ایلرم .

نومرو ١٠١٣٢ — كانون ثانی — ١٩١٨

اودیشه‌لیدزه

عثمانلی قوماندانننك جنرال اودیشه لیدزه‌یه كوندردیكی آتیده‌كی مكتوبده دخی وقایع ذكر ایدلمشدر .

روس قفقاس اردوسی قوماندانی جنرال لیوتنان اودیشه لیدزه

جنابلرینه

جنرال حضرتلری !

« اولدنبری اراضیٔ مستولیه داخلنده اوته‌ده بریده تثبیت وتوثیق ایدلمش اولان ارمنی مظالمنه

بالخاصه روس برنجی قافقاس قول اردوسی قرارکاهنك ارزنجاندن حرکتندن صوکرا ارزنجان وحوالیسنده‌کی قریه‌لرده دها بیوك مقیاسده اوله‌رق دوام ایدلدی . ارمنیلر طرفندن اسلاملر حقنده یاپیلان اشبو مظالمك یالکز تنها یرلرده بوله‌بیلدکلرینی قتل ایتمکله قالمیوب صوك زمانلرده بعض قریه‌لرده اهالئ اسلامیه‌نك ناموسنه تجاوز ،ماللرینی یغما وخانه‌لرینی احراقه قدر ایلری کیدلدی . واز جمله ۱۲ ـ کانون ثانی ـ ۳٤ تاریخنده ارزنجانك اون سکز کیلو مترو جنوب شرقیسنده‌کی (زه ککیخ) قریه‌سی اهالیسنه هرنوع مظالم اجراسندنصکره کاملاً احراق ایدلدی. بوندن ماعدا تقریباً بر هفته اولده ارداسه‌نك اوچ کیلومتره جنوب غربیسنده‌کی (قوسقا) اسلام قریه‌سی (۳۰) کشیلك بر ارمنی چته‌سی طرفندن باصیلارق اسلام قادینلرینه تجاوز وقریه‌نك احراق اولندیغی آ کلاشلدی. باش قوماندان پیاده جنرالی پرژه‌والسکی طرفندن ۱۹ کانون اول سنه ۱۹۱۷ تاریخ و ٥٦٠٥٧ نومرولی (دردنجی صحیفه‌یه مراجعت) تحریراتیله اعطابیوریلان تأمیناته تماميله اعتماد ایتدیکم حالده وقایع وحادثات مماثله‌نك بر قطعیت مطلقه ایله منع وزجرینی ذات عالئ قوماندانیلرندن کمال حرمت وفرط اخلاص ایله رجا ایدر و انسانیت ومدنیت نامنه اوله‌رق عثمانلی اهالئ اسلامیه‌سنك عرض جان وماللرینی محافظه‌یه مصروف اولاجق همت وعنایت دولتلرینك متشکر دائمی ومنتدار ابدیسی قالاجغنی عرض ایلرم جنرال حضرتلری اه

وقایع تشدد ایدییور . آجیقلی خبرلر کلیور ، باخصوص روس برنجی قافقاس قول اردوسی قرارکاهنك ارزنجاندن حرکتی وروس قطعاتنك بسبتون ارزنجانی ترك ایتمسی ارمنی چته‌لرینك ارزنجانه حاکم اولدیغنی کوستریور. جنرال پرژه‌والسکینك مورود مکتوبنه جواب ویرلمکله برابر مظالم حقنده الده ایدیلن معلومات جنراله بروجه آتی بیلدیریلیور :

روس قافقاس اردولری باش قوماندانی پیاده جنرالی پرژه‌والسکی جنابلرینه

جنرال حضرتلری :

۱۹ کانون اول سنه ۱۹۱۷ تاریخ و (٥٦٠٥٤) نومرولی جوابنامهٔ دولتلرینك وارد جای اعزاز اولدیغنی عرض ایله کسب شرف ایلرم.

برمست ایتووسق متارکه‌نامه‌سنك بشنجی ماده‌سی ارزنجان متارکه‌نامه‌سنك اون اوچنجی ماده‌سی یرینه قائم اوله‌جغنه نظراً بو صو کنجی ماده‌نك اولبابده‌کی موافقت عالیلری اوزرینه متارکه متندن اخراج ایدلدیکنه دائر متارکه‌نامه‌یه شرح ویرلدی . الیوم روس اردولری تحت اشغالنده بولنان حوالئ معلومه‌ده‌کی اسلام تبعهٔ عثمانیه‌سنك ارمنیلر طرفندن هیچ برصورتله دوچار ظلم واعتساف اولمامه‌لری ایچون مقامات عائده ومسئوله‌سنه اوامر قطعیه وشدیده اعطابیورلدیغنی ومحتمل الوقوع هردرلو حرکات نابجایه قارشی تدابیر مؤثره وشدیده‌نك اتخاذ قلنه‌جغی حقنده‌کی اشعارات دولتلرینه بتون قلبمله عرض شکران ایلرم . اخیراً سرزدهٔ ظهور اولان بعض وقایعی تدابیر مانعه‌نك اتخاذی رجاسیله قافقاس اردوسی قوماندانی جنرال لیوتنان اودیشه‌لیدزه جنابلرینه بیلدیردیکم کبی ارمنیلرك

مظالمی حقنده الده ایده بیلدیکم بر قسم معلوماتی ذات دولتلرینه ده بروجه آتی عرض ایله مکی لزوملی وفائده لی کوردم . بالخاصه روس ، برنجی قافقاس قول اردوسی قرارکاهنك ارزنجاندن حرکتندن صکره نفس ارزنجان قصبه سیله جوار کویلرنده ارمنیلرك مظالمی ، یالکز تنها یرلرده تصادف ایلدکلرینی قتل ایتمك ، کیجه بر طاقم خانه لری باصه رق اصحابنی اولدیرمك کبی فجایع وشناعت منفرده حالندن چیقه رق بعض قرانك کاملاً احراقی ، قادینلرك ناموسنه تجاوز ویاقندلری کویلرده کی اهالینك قتل عام درجه سنه وارديغنك کمال تأثرله سماع دولتلرینه ایصالنی وظیفه دن عد ایلدم .
بوجمله دن اوله رق ١٢ کانون ثانی سنه ٣٣٤ ده ارزنجانك اون سکز کیلومترو جنوب غربیسنده کی (زه ککیخ) قریه سی ارمنیلر طرفندن عاقبت الیمه یه اوغرادلمش وتقریباً بر هفته اولیسی ده اردسه نك اوچ کیلومترو جنوب غربیسنده (قوسقا) اسلام قریه سی اوتوز کشیلك بر ارمنی چته سی طرفندن باصیله رق انسانیت وبشریتی دلخون ایده جك شنایع وفجایع ارتکاب ایدلدکدنصکره قریه ده احراق ایدلمشدر . روس قافقاس اردوسنك برای استراحت کریلره چکلمسیله اشبو اردو جزوءتاملرینی استخلاف ایدن قسماً ممالك مستولیه خلقندن بولنان ارمنی قطعاتنك بو قبیل وقایعه قارشی امر ونهی دولتلرینی فعلاً نه درجهٔ خلوص ومحبتله ایفا ایده بیله جکلرینك تقدیرینی من القدیم بو خصوصده حائز اولدقلری فکر وقناعت عالیه ونافذه نك تقدیرات محققه سنه ترك وحواله وتدابیر جدیهٔ مانعه نك تسریع اتخاذی خصوصنده کی قرار مصیب دولتلرینه انتظار ایلر وبومناسبتله قدیم وصمیمی اولان احتراماتمك قبولنی رجا ایلرم . جنرال حضرتلری !

اشبو مکتوبده مذکور وقایع حقنده [اوچنجی اردو مظالم دوسیه سنه مراجعت] بو مکتوبدن صکره طوپلانان معلوماتده آیری آیری هم جنرال پرژه والسکی یه هم جنرال اودیشه لیدزه یه قافقاس جبهه سی عثمانلی اردولری قوماندانی طرفندن بروجه آتی یازیلیور :

صو شهرندن
٢٩ — ١ — ٢٤

« جنرال حضرتلری :

روس اردولری اشغال عسکریسی التنده بولنان ممالك عثمانیه ده کی تبعهٔ اسلامیه حقنده ارمنیلر طرفندن متمادیاً اجرا ایدیله کلمکده اولان ظلم واعتسافاتك نه درجه فجیع وأليم اولدیغنی کوسترن وبودفعه خبر آلنان بعض وقایعی ده پك عظیم بر حزن وتأثرله سماع دولتلرینه ایصاله مجبور اولدیغمدن دولایی متأثرم . روس قوماندا هیأت عالیه سنك وحر روس اردوسنك حسیات علویه سنه تماماً منافی اولدیغندن امین اولدیغم بو حالك بر آن اول اوکنه کچمك ایچون اورته ده مبرم وفقط فکر مدنیت وانسانیتله مشبوع بر لزومك بتون قوتیله الیوم حکم سوردیکنه مخلصلری قدر ذات دولتلرینك ده قائل اولدیغی شبهه وترددن تمامها وارسته در .
١ — عن اصل (زازالو) قریه سی اهالیسندن اولوب ارزنجانده اقامت ایدن قره محمدك اوغلی ایله درت رفیقی ماحال اوائلنده (خاشخاش) دکرمننده ارمنیلر طرفندن پارچه لنمشلردر .

٢ — (ارزنجان)ده دەمیرجیلر جوارنده کورد محمد اغایه ، ارمنیلر تعرض ایتمشلروعین محلەده اقامت ایدن براسلام قادینی جبراً آلوب کوتورمشلردر .

٣ — مقدما (ارزنجان) ده بلدیه کاتبی بولنان محمد افندی‌یی ارمنیلر اسیر الەرق برسمت مجهوله کوتوردکاری کبی والدەسیله زوجەسنی ودرت یاشندەکی چوجغنی پارچەلمشلردر .

٤ — ارمنیلر (آردوس) لی کل بهار اوغلی ویسی‌نك زوجەسنی جبراً آلمق ایستەمشلر ومخالفتی اوزرینه ویسی‌یی قتل ایلمشلردر .

٥ — ارمنیلر (مزرعه) قریەسنده شاشونك حسین اوغلی طورسونی‌ینه کندی خانەسنده قتل ایتمشلردر .

٦ — (باجیچ) لی محمود اوغلی اسماعیل ارمنیلر طرفندن اولدیرلمشدر .

٧ — ١٢ کانون ثانی ٣٣٤ ده ارمنیلر (کلەراش) قریەسنی باصەرق اون‌یدی مسلمانك قوللرینی باغلادقدنصکره قورشونه دیزمشلردر .

٨ — ٧ کانون‌ثانی ٣٤ ده روس البسۀ عسکریەسنی لابس ارمنیلر قرەدکز ساحلنده (فول) قصبەسنده اللی‌یه یقین قادین وارککی طربزون جهتنه کوتوردکاری وبونلردن(شارلی بازاری) نك درت کیلومترو جنوب شرقیسندەکی (شاه ملك) قریەلی چاقیر اوغللرندن حسین چاوشك جنازەسی بلاخره (فول) درەسندە بولندیغی آکلاشلمشدر .

٩ — (شارلی بازاری)نك یدی کیلومترە جنوبندەکی (قزیل اغاج) کویندن ایکی اسلامك ارمنیلرطرفندن اللری وقوللری باغلانمش وبعدەسونکولنمش اولدقلری حالده جسدلری بولنمشدر .

١٠ — قارصلی روم ملتنه منسوب برضابط برقاچ ارمنی ورومعسکرلرینی‌ده تشویق ایدرك (فول) قصبەسی جامعنك منارەسنه چیقمش و آندقلری سلاحلرك مرمیلری قصبەده طولاشان درت مسلمانه تصادفله وفاتلرینی موجب اولمشدر .

١١ — (طورول) ك اریکلر قریەسندن اولوب (کورەله) ده متوطن بولنان جنبەلی اوغللرندن واسیل وقسطی روم وارمنی عسکرلریله جوار قرادەکی اهالیٔ اسلامیەیی قتل عامه باشلامشلر وبوقتاله (فول) قصبەسندەکی روس عسکرلری‌ده مع‌التأسف قسماً اشتراك وبووقایع اثناسنده قادینلره علناً اجرای شناعت ایلەمشلردر .

١٢ — برآیدنبری روس عسکر اونیفورمەسی آلتنده روم وارمنی چتەلری (شارلی بازاری) نك غربنده (نفس شارلی)، (آق کلیسا)، (اینەسیل) قریەلری اهالیٔ اسلامیەسنی قتل ، اموال واشیالرینی یغما وناموسلرینه تجاوز ایتمشلردر .

١٣ — ٥ کانون ثانی ٣٣٤ تاریخنده (چاوشلی) نك یدی بچق کیلومترو جنوبندەکی (قریقلر) قریەسنی و (کورەله) شرقنده (فیلز اوغلی) ایله (کوکلی) آرەسنده بولنوب (آرالی قوس) تسمیەایدیلن اسلام کوینی‌ارمنی وروملردن مرکب چتەلرباصەرق‌یغما ایتمشلردر .

١٤ — اللی کیشیلك برارمنی چتەسنك (ارداسه) یی باصەرق قصبەیی یغما وچارشویی

احراق ایلدکلری استخبار ایدلمشدر . اطلاع دولتلرینه عرض ایتدیکم بالاده مندرج وقایع وثائقه وقناعته مستند خبرلردن مقتبس اولوب وقوعنه جزم قوی حاصل اولمیانلرك ذکرندن صرفنظر ایدلمش ومعلومات آلنه‌میانلرك موجود اوله‌بیله‌جکی‌ده وارسته عرض بولنمشدر . خصوصات معروضه حقنده تدابیر ومقررات آتیه اتخاذ واجرا آت عاجله وشدیده تطبیق بیوره‌جقلرینی تماماً امید ایتدیکم حالده احترامات فائقهٔ درونیه‌مك قبولنی رجایه مسارعت ایلرم جنرال حضرتلری !»

وقایعك تعاقب وکسب وخامت ایتدیکی وروس قطعاتنك ترخیصی حسبیله روس قوماندا هیئاتنك وقایعك اوکنه کچه‌مدیکی کوریلیور. ایکنجی تورکستان قول اردوسی قرارکاهنك کلکیتدن حرکتی‌اوحوالی‌یی‌ده‌بر صحنهٔ قتاله‌چویروب حتی کلکیتده‌کی متارکه قومیسیونی هیئتنك حیاتلری‌ده تهلکه‌ده اولدیغنی آکلاشیلیور . بوفجایع و حادثاته برآن اول نهایت ویردیرلمسی ایچون طرفینجه تدابیر اتخاذی عثمانلی اردولری قوماندانلغی طرفندن تأمل وروس قوماندانلرینه بروجه آتی تکلیف ایدیلیور . [اوچنجی اردو مظالم دوسیه‌سی]

صورت

نومرو	صو شهرندن
٨١٥	٢-٢ - ٣٤

جنرال حضرتلری !

ممالك محروسهٔ شاهانه‌نك تحت استیلاکزه کیرن اجزای اصلیه‌سنده متمکن اهالی اسلامیه‌نك روس عسکرلرینك چکلمسیله ویرلرینه ارمنیلرك قائم اولمسیله اوغرادقلری مظالم واعتسافاتك پك ایلرولره‌واردیغنی ومسلمانلری دیری دیری یاقق، یکدیکرینه باغلایه‌رق‌قورشونه‌دیزمك کبی تویلری اورپرده‌جك جنایاتك بربرینی ولی وتعقیب ایده کلکده‌بولندیغنی استخبار ایدرکن حس ایتدیکم آلام وتأثیراتك حدسز وکیفیتدن ذات دولتلرینی خبردار ایلرکن‌ده آلمرمك نهایتسز اولدیغنه اعتماد بیورمکزی خاصةً رجا ایدرم .

اشبو مظالمك امر وتنبیه ایله اوکنی آلمق زماننك کچدیکنه قناعت حاصل بیوردقدنصکره بوبابده طرفینجه اتخاذی لازم کلن تدابیر عاجله ومؤثره‌نك صورت تطبیقنده اهمال بیورلمیه‌جغنه هیچ شبهه یوقدر.

٢٩ - ١ - ٣٤ تاریخ ٨٣٨ نومرو ایله فجایع مماثله‌نك کیتدکجه توسع ایتمکده اولدیغی‌وحتی ایکنجی تورکستان قول اردوسنك کلکیتدن مفارقتی متعاقب اوراده بولنان مختلط قومیسیون اعضالرینك‌ده‌حیاتلرینك امین‌اوله‌جغنك ادعایه‌دکر یری اولمدیغی ذکر وبیاندنصکره یداختیارده

بولیمیان اسبابدن دولایی روس عسکرلرینك چكلدكلری مناطقده‌كی اهالیٔ مظلومه‌نك محافظهٔ عرض ومال وجانلری موضوع بحث اولدقده تنسیب بیوریله‌جق صورتده طرفمدن ایفای معاونت امكاننك هرداثم موجود بولندیغنی ذات دولتلرینه ابلاغ ایله كسب شرف ایدر وبومناسبتله تقدیم ایتدیكم احترامات درونیه‌مك قبولنی رجا ایلرم . جنرال حضرتلری ! »

جنرال برژه والسكی‌یه كوندریلن یوقاریده‌كی مكتوبك برصورتی‌ده جنرال اودیشه‌لیدزه‌یه كوندریلیور . وبیچاره قالان عثمانلی اهالیٔ اسلامیه‌سنه قارشی قیمتلی معاونتی رجا ایدیلیور .

ارزنجانده‌كی قتل‌عامك صورت اجراسی حقنده منابع مختلفه‌دن معلومات آلنیور . بوعمومی قتلك پك فجیع صورتده جریان ایتدیكی حقنده‌كی استخباراتیكدیكرینی تأیید وتوثیق ایدییور . فجایع اودرجه شناعتله دوام ایدییوركه مه‌دن كسیلمه‌مش چوجوقلرك قتلی ، حامله قادینلرك قارینلری یاریله‌رق چوجقلرینك چیقارلمسی ، انسانلرك دیری دیری یاقیلمه‌سی ، باكر قیزلره هردرلو شناعت ورزالت تطبیق ایدلدكدنصكره پارچالنمسی وبرچوق انسانك اولره طولدیریله‌رق یاقلمسی كبی مظالم وفجایعه تصادف اولنیور . ارزنجان عسا كری قوماندانی میرآلای موره‌لدن عثمانلی قرارگاه عمومیسنه ابلاغ ایدلمك اوزره رفاهیه‌روس متاركه قومیسیونی اعضاسندن یوزباشی چاپلیكنیه‌ویریلن وعیناً نشر اولنان تلفوننامه جداً جالب دقت واهمیتدر . جنرال اودیشه‌لیدزه‌نك یوقاریده‌كی تلغرافیله متباین اولان بوتلفون فجایعی بتون عریانلغیله اثبات ایدییور . داخلندن عسكر اوزرینه آتش ایدیلن برخانه‌نك احراق ایدلدیكنی بیلدیرییوركه بوخانه‌یه یوزلرجه قادین ، چوجق ، اختیار طولدیریله‌رق احراق ایدلمشدر . بالخصوص ارضرومده اسیر ایدیلن ایكنجی قافقاس طوبجی قوماندانینك خاطراتندن [صحیفه ٧ مراجعت]

جنرال اودیشه‌لیدزه‌نك وقعه حقنده‌كی حكایه‌سی وبالآخره ارزنجانك اشغالنده تورك قوماندا هیأتنك وقطعاتنك مشهوداتی وبو فجایعه معروض قالانلردن برقسمنك موجود فطوغرافیلری وعلی‌الخصوص المان ، اوستریا غزته مخبرلرینك ممالك مستولیه‌ده‌كی ارمنی فجایعنی قیدوتثبیت ایتمك اوزره اجرا ایتدكلری سیاحت اثناسنده ارزنجانده ارمنیلر طرفندن قتل ایدیلوب قویولره طولدیریلن مظلومینك مشاهده مقصدیله اخراجلری اثناسنده مخبرلرده حاضر اولدقلری حالده آلنان فطوغرافیلری ، فجایع ومظالمی بتون چیپلاقلغیله تثبیت وتوثیقه كافی كلیور . جنرال اودیشه لیدزه‌نك حكایه‌سی وجهله قویولردن سكسانر سكسانر مظلوم جنازه‌لری چیقیوروبوقویولرك عددی ایكی‌یوزی تجاوز ایدییور . تورك قطعاتنك ارزنجانی اشغالی اثناسنده نفس قصبه وجوارنده طوپلادیغی سكز یوزی متجاوز جنازه بو قویولر ده‌كیلردن خارجدر . جارداقلی بوغازندن ارزنجانه قدر اولان بتون كویلر كاملاً احراق وتخریب ایدلمش وسكنه‌سی نابدیداولمش وبالجمله میوه‌باغچه‌لری محووتخریب ایدلمش اولدیغی مشاهدات راپورلرندن آكلاشلمشدر . قویولرده مدفون بولنان شهدانك جسدلری وبرویرانه حالنه گلمش اولان ارزنجان واوواسی بتون جهان مدنیتك انظار اطلاعنه وضعه حاضردر .

میر آلای موره‌لك چاپلیکنیه چکدیکی تلفون

« آتیده‌کی شیئك عثمانلی اردو قوماندانلغنه عرضنی سزدن رجا ایدرم . ارزنجانده ١٥/١٦ کانون ثانیده ظارنیزونمز عساکریله شهرك یرلی مسلمان اهالیسی آره‌سنده مصادمه وقوعه کلدی . مسلمانلردن یوزی متجاوز مقتول واردر وداخلندن عسکریمز اوزرینه آتش ایدیلن برخانه احراق ایدلمشدر .

کردلرك ارزنجان — ارضروم یولی اوزرنده‌کی عسکرمزه ، قطارلرمزه وانبارلرمزه متمادی تعرضاتی وکردلرده شهرلی مسلمانلر معاونتیله ارزنجانه تعرض ایده‌جکلرینه دائر واقع اولان استخبارات وشهرلی اهالینك پنجره‌لردن عساکر وضابطان اوزرینه آتش ایتمسی بومصادمه‌یه زمین تشکیل ایتمشدرکه بو آتشه بن وارکان حربیه رئیسی‌ده معروض قالدق . سلاح صاقلاندیغی مظنون برخانه‌نك تحریسی اثناسنده بر تورك طرفندن برنفرمزك جرح ایدلمسی مصادمه‌نك ظهورینه سبب اولمشدر . نفرك یاره‌لنمسی خبری عسکر آره‌سنده عصبیتك فورانی بادی اولدی وبوبالاده‌کی مصادمه‌یی موجب اولدی . مصادمه ضابط دوریه‌لری وعقلی باشنده اولان افراد معاونتیله تسکین ایدلدی . روسیه ایله تورکیا بیننده مناسبات ودادیه‌نك تأسس ایتمکده بولنمسی حسبیله بالاده معروض مورث الم احوالدن طولایی عمیق تأسفی وبوکبی احوالك عدم تکرری ایچون طرفمدن هردرلو تدابیر اتخاذ ایدلمش بولندیغنی عثمانلی قرارکاه عمومیسنه عرض ایتمکزی رجا ایدرم . »

ارزنجان عساکری قوماندانی ارکان حربیه میر آلای
موره‌ل

حاشیه :
یوزباشی چاپلیکنین تلفونله آتیده‌کی تکلیفاتده بولنور :

« بوحالی بز یعنی مختلط قومیسیون مذاکره ایتدك وایشك تحقیقی ایچون وقعه‌نك جریان ایتدیکی محیطله تماسده بولنمغی کرك شو حال طولاییسیله وکرك احوال مستقبله نقطهٔ نظرندن موافق کوردیکمزدن قوماندانلر بیننده اتفاق حاصل اولورسه ارزنجانده انعقادی دها موافق بولدق . بونی‌ده قوماندان پاشا حضرتلرینه عرض ایتمکزی رجا ایدرم . »

یوزباشی چاپلیکنین

« یرلی اهالی‌یی مساعیٔ سابقه‌یه دعوته رغماً ارضروم — ارزنجان طریقی اوزرنده کردلرك عسکره ، نقلیاته انبارلره متمادی تعرضلردن طولایی طریقك طرفینده بولنان وکرد اشقیا چته‌لرینه یتاقلق ایدن کویلری تخریب صورتیله تدابیر تأدیبیه اتخاذینه مجبورم .
تورکیا ایله روسیه آره‌سنده تأسس ایتمکده بولنان مناسبات دوستانه حسبیله بالاده‌کی مذکور

تدابیره مراجعت مجبوریتنده بولنمقلغمدن طولانی تأثرات عمیقه‌می و کرد عشیرت رؤساسنه تعرضات
مذکوره‌دن صرف نظر ایدلمسی ایچون تنبیهات لازمه‌ده بولنلمسنی عثمانلی قرارکاه عمومیسنه ابلاغ
بیورمکزی عرض واسترحام ایلرم . »

موره‌ل

متارکه قومیسیونی اعضالرینك رفاهیه‌ده انعقادی اساساً تقرر ایتمش بولندیغندن محلنك تبدیلنه
تورك اوردوسی قوماندانلغنجه لزوم کورولمیه‌رك یالکز متارکه قومیسیونی اعضاسندن ایکی کشینك
ارزنجان قتل عامی حقنده محلنده تدقیقاتده بولنمق اوزره ارزنجانه کیدوب کلمری اردوجه موافق
کورولدیکی حقنده آتیده‌کی تلفون یوزباشی چاپلیکینه ویریلیور .

رفاهیه‌ده روس متارکه قومیسیونی اعضاسندن یوزباشی چاپلیکینه

صوشهرندن

٥-٢-٣٣٤

اوچ نومرلی قومیسیونك رفاهیه‌ده انعقادی اساساً تقرر ایتمش بولنمسندن طولایی قوماندان
پاشا حضرتلری بونك تبدیلنه لزوم کورمامکده‌درلر . یالکز میرآلای موره‌لك تلغرافنامه‌سنده
بیلدیردیکی ارزنجان قتل عامنك محلنده تدقیقی ایچون ذات عالیلری ایله ارکان حرب یوزباشی طلعت
بکك ارزنجانه کیدوب کلمك اوزره مأمور ایدلمکزده اوردومز ایچون بر محذور کورمدکلرینی
روس قفقاس اوردوسی قوماندانی جنرال اودیشه‌لیدزه‌یه تلسز تلغرافله یازدیلر ومطالعه‌لرینی
صوردیلر آلنه‌جق جوابی ذات عالیلرینه بیلدیره‌جکم احترامامی قبول بیوریکز افندم .

اردو ارکان حربیه رئیسی میرآلای
عمر لطفی

متارکه قومیسیو اعضاسندن ایکی کشینك ارزنجانه کوندرلمسی حقنده جنرال اودیشه‌لیدزه‌یه
تلغراف ویریلیور .

ایکنجی ترکستان قول اردوسی قرارکاهنك وفرقه قرارکاهنك کلکیتدن حرکتلری حسبیله
کلکیتده حیاتلرینك تهلکه‌ده بولندیغنی آکلایان متارکه قومیسیونی اعضالری مشترك مضبطه ایله
عثمانلی قطعاتندن برمفرزه‌نك کلکیتی اشغال ایلمسی ایچون بروجه آتی مراجعتده بولنیورلر .

کلکیت مختلط متارکه قومیسیوننك قرارنامه‌سیدر :

کلکیت — ٤-٢-٣٤

١ ــ ایکنجی ترکستان قول اردوسی قطعاتنك قول اردو وفرقه قرارکاهلرینك عزیمتندن

صکره قارکیت قصبه‌سی داخلنده وجوارنده ولونان اشیا ، اوراق ، مغازه‌لری ، اهالی‌ی وقارکیت متارکه قومیسیوننڭ امنیتنی اشقیایه قارشی تأمین وتأسیس ایتمك اوزره قارکیته روس قطعات منتظمه‌سنڭ ورودینه ویاخود هرایکی طرف قرارگاه عمومیلرندن ورود ایده‌جك امره قدر مقدار کافی تورك قطعاتنڭ جلبنه قرار ویردك .

۲ — بوقطعات ، روس قطعاتنڭ ورودیله کری‌یه چکیله جکدر .

۳ — تورك قطعاتنڭ حلی روس اردوسنه قارشی تجاوزی برماهیتی حائز دکلدر .

٤ — اشبو قرارنامه تورکجه وروسجه اوله‌رق یازلمش وطرفینجه تعاطی ایدلمشدر .

قائمقام ٤ نومرولی مختلط متارکه قومیسیونی اعضالری:

پوزمه‌قوف وورووفوف رشدی جمیل جاهد

رفاهیه متارکه قومیسیوننڭ ایکی کیشنڭ ارزنجان وقایعنی محلنده تدقیق ایتمك اوزره جنرال اودیشه لیدزه‌یه یازیلان تلغرافه بروجه آتی جواب آلنیور :

« میرآلای مورەلك یوزباشی چاپلیکینه کوندردیکی مکتوبده مندرج ایش حقنده اجرای تحقیقات ایتمك اوزره مختلط قومیسیوننڭ ارزنجانه اعزامی امکانی خصوصنده‌کی سؤال دولتلرینه مع التأسف موافقت ایده‌میه‌جکمی عرض ایلرم . چونکه متارکه مقاوله‌نامه‌سی احکامنه کوره مذکور قومیسیونلرك صلاحیتی آنجق مقاوله مذکوره‌نڭ تطبیق احکامی اثناسنده ظهور ایده‌بیله‌جك سوء تفهمه ومنطقهٔ بیطرفیده ظهور ایده‌بیله‌جك حالاته منحصردر . بناءً علیه بن ، بوقومیسیونلرك توسیع صلاحیتلرینه طرفدار اولمدیغم کبی استقبالده هرایکی طرف ایچون سوء مثال تشکیل ایتمسنی ده ارزو ایتمم وبوندن ماعدا اولجه ۲۳ کانون ثانی ۱۹۱۸ تاریخ و ۱۵۱۳۲ نومرولی تلغرافنامه‌ده عرض ایتدیکم وجه‌ایله ارزنجان وقعه‌سنڭ اوکی آلنمسی و مجرملرك الڭ شدید جزالره چارپدیرلمسی ایچون طرفمدن الڭ قطعی تدابیر اتخاذ ایدلمشدر . احترامات عمیقه‌مڭ قبولنی تمنی ایلرم . »

نومرو — ۱۵۱٤۷ ۲۵ کانون ثانی — ۱۹۱۸ اودیشه‌لیدزه

رفاهیه مختلط متارکه قومیسیوننڭ بوقاریده‌کی مضبطه ایله وقوعبولان تکلیفی اردوجه قبول اولنیور وقارکیته برمفرزه کوندریلیور . کیفیتدن جنرال اودیشه‌لیدزه بروجه آتی تلغرافله خبردار ایدیلیور :

روس قافقاس اردوسی قوماندانی جنرال لیوتنان اودیشه‌لیدزه جنابلرینه

نومرو — ۸۲۷ صو شهرندن — ٦ - ۲ - ۳٤

« ۳ کانون ثانی ۳٤ کونی اوکله‌دنصکره ساعت اوچده ایکنجی ترکستان قول اردوسی وبشنجی

ترکستان فرقه‌سی قوماندانلرینك همتلریله برابر کالکیتدن عزیمتلرندن اعتباراً کندیلرینی ارمنی چته‌لرینك تجاوزاتنه قارشی تحت تأمینده کورن درت نومرولی مختلط قومیسیون اعضاسی امنیتلرینك استحصالی، کالکیت حوالیسنده‌کی اهالی مظلومه‌نك حیاتنك وارزاق اشیا ده‌پولرینك محافظه‌سی ایچون کالکیتك بر عثمانلی مفرزه‌سیله اشغالنه مشترك بر ضبطنامه ایله لزوم کوسترد کلرندن اهمیت ومستعجلیت مصلحته بناءً ارزولرینی درحال اسعاف ایلدم. بونك حسن تلقی بیوریله‌جغنه تماماً امین اوله‌رق اخلاصات واحترامات مخصوصه‌ملك قبولنی رجا ایلرم »

جنرال اودیشه‌لیدزه یوقاریده‌کی تلغرافه زیرده‌کی جوابی ویریور.

« شباط ۱۳۳٤ تاریخ و ۸۲۷ نومرولو تلغرافنامهٔ دولتلرینی آلدم. کرك قومیسیون اعضالرینك وکرك اهالئ محلیه‌نك ، هرکیم طرفندن اولورسه اولسون ، امنیتلرینه واقع اوله‌جق تعرضاته قارشی اتخاذ تدابیر بیورلدیغندن دولایی تشکرات عمیقه‌می عرض ایلرم. بونکله برابر شونیده عرض ایلرم‌که یقین زمانده کالکیته مرتب قطعات کله‌جکدر. بناءً علیه کالکیتده‌کی قطعه‌کزك ایفا ایتمکده اولدیغی وظیفه بومنطقه‌یه کله‌جك روس قطعاتنه ترتب ایده‌جکندن ورودلرنده کالکیتده‌کی قطعه‌کزك کری‌یه جلبنی استرحام واحترامات کامله‌ملك قبولنی تمنی ایلرم. »

۲۱ — کانون ثانی — ۱۹۱۸ نومرو : ۱۵۱۸
اودیشه لیدزه

ارزنجان ، بایبورد ، طربزون قصبه‌لری داخلنده وحوالیسنده‌کی اهالی مسلمه‌یه تطبیق ایدیلن فجایع ومظالم حقنده یکی معلومات کلیور. ارمنیلرك ظلم واسائتندن فراره موفق اولوب اردویه التجا ایدنلر پك آجیقلی خبرلر ویریورلر. [اوچنجی اردو مظالم دوسیه‌سی] بو معلوماتك خلاصه‌سی اشاغیده‌کی تلغرافله اودیشه لیدزه‌یه ابلاغ اولنیور.

روس قافقاس اردو قوماندانی جنرال لیوتنان اودیشه لیدزه جنابلرینه

نومرو ۹٦۷ — صوشهرندن ۱۱ - ۲ - ۳٤

جنرال حضرتلری !

« ۲٤ کانون ثانی ۱۹۱۸ تاریخنده ۱۵۱۳۲ نومرو ایله تلسزدن آلدیغم تلغرافنامهٔ دولتلرینك مضمون ومفادی معلوم عاجزانه‌م اولدی. ارمنی مظالمنك وبالخاصه ارزنجان قتالنه سببیت ویرنلرك شدتله تجزیه بیوریله‌جغی حقنده‌کی وعد دولتلرینه قارشی پك عمیق تشکراتمی تقدیم ایتمکله کسب شرف ایتدیکمی عرض وانجق ارمنیلرك قیلنجی آلتندن قورتوله‌رق طرفمزه التجا ومستمندانه استمداد واستمانه ایچون توسط طلبیله کلان وحادثات روزمره‌یه شاهد اولان اشخاصك

ویردکاری معلومات ایله ذات دولتلرینه بیلدیریلن وقایعك کیفیتجه قسماً مشابهی اولمغله برابر کمیةً بربرندن پك اوزاق اولدیغنی عرض ایتمکلکمه مساعده بیورمکلزی رجا ایدرم .

١ — کانون ثانی اوائلنده ارمنیلرك ، بوالرده چالیشدیریله‌جغی بهانه‌سیله ارزنجان قصبه‌سندن طوپلایوب کوتوردکاری آلتیوز اللی مسلمانك سمت عزیمتی مجهول وفقط عاقبت الیمه‌لری واضحدر .

٢ — ٣١ - ١ - ٣٤ ده وتاریخکزه نظراً ١٨ کانون ثانی ٩١٨ تاریخنده (ارزنجان) ده بولونان ارمنی سرکرده‌لرندن سیواسلی مرادك امریله شهر داخلنده کزدیریلن دوریه‌لر عموم مسلمانلره ارزنجان قصبه‌سنك کلیسا میداننده طوپلانمه‌سنی اعلان ایدرلر . اسبابنی اکلامق ایچون مراجعت ایدن هیأت اختیاریه‌یی چته رئیسی مراد درحال توقیف واعدام ایتدیرمش ومتعاقباً ارمنی دوبه‌لری اهالی‌یی اولرندن چیقاره‌رق پوسته ، تلغرافخانه‌یه واورادن قصبه داخلنده‌کی واحد بکك قوناغنه کوتورمشلر ، کیجه‌ساعت اوچده بیك بشیوز مسلمانله خنجا خنج طولدیریلان قوناغك هرطرفنه ارمنیلر طرفندن آتش ویرلمش ، یانمامق ایچون کندیلرینی پنجره‌دن آتمق ایستیانلر دخی قوناغی آبلوقه ایتمش بولنان ارمنیلرك قورشون و سونکوسیله اولدیرلمشدر .

٣ — بوندن ماعدا عین کیجه‌ده قصبه داخلنده‌کی قلعه قشله‌سنده و اوچ بیوك قوناغه‌قادین وچوجوق طولدیریله‌رق یاقلمشدر . قصبه‌ده بیکه یقین خانه‌یی تخریب واحراق ایلمشلردر .

٤ — بایبورده بولنان ارمنی سرکرده‌لرندن آرشاق حوار مسلمان کویلرینه ٧-٢-٣٤ده بایبوردده طوپلانمه‌لری حقنده خبر کوندرمشدر . عاقبتی معلوم اولان بو حالدن توحش ایدن برقسم اهالی برای التجا واستمداد کلکیته‌ده‌کی متارکه قومیسیونی نزدینه قدر کلمشلردر. جلب ودعوته اجابت ایدنلرك نه‌یه اوغرادقلری مجهول دکلدر .

٥ — کوسه ایله طربزون جاده‌سی اوزرنده یکرمی اوچنجی ترکستان آلاینك رأی‌العین کوردیکی اسلام مقتوللرینك عددی آلایك تویلرینی اورپره‌جك درجه‌یی بولمشدر .

٦ — والحاصل روس اردوسندن ارمنی عرقنه مدور اراضیده اهالیٔ اسلامیه‌نك یکی طوغمش چوجقلره قدر عامه‌یه شامل اولان قتالی (طربزون) چارشی وپازارینك نهب واحراقی (کوره‌له) و (طربزون) رژی توتونلرینك غصبی (ریزه) نك علو ایچنده قالمسی و بوکا ماننده بتون فجایع ووقایع ذات دولتلرینك نظر مرحمت ومعاونتی جلب ایچون عاجزلرینی مراجعته واجراآت مؤثره وعاجله‌نك همان تطبیقی ایچون‌ده بسط تمنیاته مجبور قیلمقده‌در .

٧ — ارزنجانده‌کی رئیس عصاة ارمنی مرادك مما خاتون واسطه‌سیله بایبوردده‌کی ارمنی سرکرده‌لرندن آرشاقه ویردیکی تعلیمات و آرشاقك بنه‌عین صورتله مراده وقوعبولان تبلیغاتندن ممالك مستولیه‌ده‌کی اهل اسلامك ارمنیلر طرفندن کاملاً قتل وامحاسی تصمیم ایدلدیکنه بزجه‌شك وشبهه کوتورر یر براقامشدر .

بوکون مقدراتی ارمنیلرك ید ظلم واسارتنه ترك ایدیلن عثمانلی مسلمانلرندن هیچ برینك

عرض ومال وجانی ذرةً امنیتده دکلدر. جنرال حضرتلری : تدابیر مانعه وقاهره ایله بو مظالمك اوکنه کچمك ایچون پرورده بیوریلان حس علوئ انسانیتکارینك مفتون ومنتدار دائمیسی یم. شوقدرکه بو نیت خالصه‌نك فعلاً مؤثر اولمسی ایچون اجراآت و تطبیقات ایله مقصدك تألیف وبوبابده‌کی امکان وقابلیتك خلق واحیاسی لازمدرکه ذات دولتلرندن کمال حرمتله رجایه مسارعت ایتدیکم جهت ده بودر. تعظیمات واحترامات عمیقه‌مك . . . . . »

هرطرفدن قتل عام خبرلری کلیور. روس افرادینك تماماً مملکتلرینه عودتی ، اراضئ مستولیه‌ده‌کی ارمنی چته‌لرینك وضعیته حاکمیتی، روس قوماندا هیأتنك عجز تام ایچنده بولندیغی کوریلیور. بوصورتله اهالئ اسلامیه‌نك مرتب برپلان داخلنده امحاسنه دوغرو کیدلدیکی آکلاشیلیور. کویلر محو وتخریب ایدیلیور. اموال نهب وغارت اولنیور. عثمانلی قافقاس اردولری قوماندانی قطعاتندن برقسمنی ایلری سورمك مجبوریتنده قالیور و آتیده‌کی تلغرافله کیفیتی روس قافقاس اردولری باش قوماندانی جنرال پرزه‌والسکی‌یه ابلاغ ایلیور.

« روس خط فاصلی کریسنده‌کی اراضیده بولنان روس قطعات عسکریه‌سنك کری چکلمش بولنمسی مناطق معروضه‌ده‌کی تبعهٔ اهالیمزك ارمنیلرك دست مظالمنه ترکنی وبورالرده امن واسایشك تماماً انحلالنی موجب اولدی. تواریخ مختلفه‌ده ارمنی وقایع جنائیه وافعال شنائعکارانه‌سی حقنده‌کی معروضاتمه ضمیمةً شونی‌ده عرض ایتمك ایسترم‌که آسایشسزلك کون بکون تزاید ایتمکده والدهایده بیلدیکم معلوماته نظراً (ارزنجان) ، (ارداسه) ، (کموشخانه) ، (وقف کبر) ، (پولتخانه) حوالیسی برر صحنهٔ قتل عام اولمقده‌در.

ارزنجان عساکری قوماندانی ارکان حربیه میرآلایی موره‌ل طرفندن رفاهیه متارکه قومیسیونی روس اعضالرینه کوندریلن ویوزباشی چاپایکنین امضاسیله (رفاهیه) دن تلغونله عاجزلرینه عیناً ویریلن تلغراف مندرجاتندن ۱۵–۱٦ کانون ثانی رومی کیجه‌سی نفس (ارزنجان) قصبه‌سنده پك آلیم وقایع جریان ایتدیکنی عظیم حزن وماتمله اوکرندم. معروض مکتوبده سلاح صاقلاندیغی مظنون اولان برخانه‌نك تحریسی اثناسنده کویا برمسلمان طرفندن برنفرك جرح ایدلمش اولمسنك وقعه‌یه سبب اولدیغی و (ارزنجان) ده‌کی عساکرك عصبیتلری فوران ایده‌رك مسلمانلردن [بنده‌کزجه جرمسز وقباحتسز] یوزی متجاوز نفوسك قتل ایدلدیکی وبرخانه‌نك احراق اولندیغی اعتراف ایدلمکده‌در. بوکون ارزنجانده روس قطعاتی موجود اولمامسنه ویکرمی بش سنه‌دنبری (ارضروم) ، (وان) وبالخاصه (بتلیس) ولایتلری داخلنده حرکات اختلالکاریسیله حکومتك حضور وراحتنی سلب ایتمش وبالدفعات مقاتله‌یه باعث اولمش وغیاباً محاکم عثمانیه طرفندن اعدامه محکوم ایدلمش اسکی ارمنی چته رؤساسندن (سیواس) لی مراد نام شریرك باشنه طوپلادیغی همپالریله ید اداره‌نی اللرینه آلمش بولنمسنه ومیرآلای موره‌لك شکلدن بشقه برماهیتی وامر ونهیی ایفایه قدرتی بولنمامسنه نظراً بوحادثهٔ اخیره‌نك ده ۲٤–۱۹–۳۳ ، ۲۲ – ۱ – ۳٤ ، ۲٦ – ۱ – ۳٤ ، ۲ – ۳ – ۳٤ تاریخ و ۷۲۱۲ ، ٦۳۲ ، ۷۳۸ ، ۸۱٦ نومرولی محررات و تلسز ایله ویردیکم

١١ - ٢ - ٣٣٤ تاريخ و ٩١٧ نومرولی تلغرافنامهٔ عاجزانه‌مده بسط وتفصیل ایلدیکم وقایع وحادثاتك مابعدی اولوب ارمنیلرك مرتب بر پلان داخلنده بربرینی ولی وتعقیب ایدن وایده‌جکلرنده ذرهٔ شبهه اولمیان احراق بیوت ، قتل نفوس ، نهب اموال وهتك عرض کبی جنایتلرله عثمانلی اهل اسلامك محو وافناسنی تصمیم ایلدکاری وروس قوماندا هیأت عالیه‌سنك خلوص تامنی بتون قلبمله معترف اولمقله برابر مع التأسف ید اختیارده بولنمیان اسبابدن ناشی اشبو انارشینك حالاً اوکنه کچمکه مقتدر اولمدیغی اشبو وقایعك متزایداً دوام ایتمکده بولنمسیله واضحاً مؤید وصراحةً مثبتدر. میر آلای موره‌لك یوزباشی چاپلیکینه مرسول تلغرافنامه‌سنك برفقره‌سنده عیناً [(ارضروم) (ارزنجان) طریقی اوزرنده کردلرك عسکره ، نقلیات وانبارلره متمادی تعرضلرندن طولایی طرفقك طرفینده بولنان وکرد اشقیا چته‌لرینه یتاقلق ایدن کویلری تخریب صورتیله تدابیر تأدیبیه اتخاذینه مجبورم .] محرر اولوب ایجابات عسکریه ومقتضیات حربیه‌نك استلزام ایتدیکی تدابیره قارشی رفع ندای شکایت ایتمك خاطره کلیر مسائلدن دکل ایسه‌ده کویلرك احراقی کیفیتك ایجابات عسکریه ایله قابل تألیف قبول ایدر یری بولنمدیغی واشبو کویلرك محررات متقدمهٔ عاجزانه‌مده عرض وایضاح ایلدیکم وجه ایله ارمنیلر طرفندن ایقاع ایدلمش ولسبب من الاسباب بوشکلده کوسترلمسی استلزام اولنمش وقایعدن عیان اولدیغی قناعتی بسلدیکمدن وروسلرله عثمانلیلر آره‌سنده ابدی وغیر متزلزل برصمیمیته طوغری مشترك خطوه‌لر آتیلیرکن ارمنیلر طرفندن ایقاع اولنان بوکبی جنایات وتخریباتك یاکاش برظن وتلقی ایله روسلره عطف اولونه‌جغی درکار وبوسببله اهالیٔ محلیه‌ده حاصل اوله‌جق اعتمادسزلق وامیدسزلکك تعمم وتوسع ایده‌جکی ده آشکار اولوب وبونکله تأسیسنه صاواشیلان وفاق ومودتك دوچار ضعف اولمسی طبیعی وبونك فعلا تکذیبی ده لازم وضروری بولندیغنه قانع بولندیغمدن طولایی عاجزلرینی حقلی ومعذور کورملرینی ذات دولتلرندن رجا ایدرم .

کاکیتده‌کی مختلط متارکه قومیسیونی عثمانلی وروس اعضالرندن آلدیغم برتلغرافنامه‌ده‌دخی قول اردو وفرقه قوماندانلرینك ٤-٢-٣٤ ساعت اوچ صوکراده (کاکیت) ی ترك ایله حرکت ایلدکاری ومشار الیهانك ارمنیلر طرفندن اهالیٔ مظلومهٔ اسلامیه‌نك دوچار اوله کلدکده اولدقلری ظلم واعتسافاتدن صوك درجه متألم اولدقلری بیلدیرلمش وبوکون (کاکیت) ده تك برروس نفری دخی قالمدیغی جهتله قومیسیون اعضالرینك و (کاکیت) وجوارنده‌کی اهالینك حیاتنی و (کاکیت) داخلنده وجوارنده بولنان اشیا وارزاق مغازه‌لرینی اشقیایه قارشو محافظه ایچون مقدار کافی عثمانلی قطعاتنك اعزامی مذکور مختلط متارکه قومیسیونی اعضالرینك مشترکاً تنظیم وامضا وارسال ایلدکاری مضبطه ایله استرحام ایدلمش ومعلوم دولتلری اولدیغی وجه ایله اشبو آرزولری اسعاف قلنمشدر .

اشعارات خالصه ومواعید جدیهٔ دولتلرینه رغماً عسکردن تخلیه بیوریلان محللرده‌کی فنالقلرك اوکی آلنمسی شویله طورسون ، فجایع ومظالم حدود اتساعیهٔ معروفه‌سنی دخی کچه‌رك ابوین واولادلرینك فامیلیا واقربا وتعلقاتنك محکوم محو وفنا اولدیغنی ایشیدن وآکلایان عسکر یی سیرجی

صقتنده طوته‌میه‌جق بر وضعیت حادث اولمش و بناءً علیه روس عسکرلرینك تخلیه ایتدکلری مناطقده‌کی حال ووضعیتی تدابیر عاجله ومقررات مستعجله ایله اصلاح وتأمین ایتمك خصوصنك انسانیت ومدنیت نامنه مشروعیتی ثبوت بولمشدر .

یالکز بو سببله قوماندام آلتنده بولنان ایکی اردودن بعض قطعاتی ایلری سورمك ضرورتنده بولندیغمی ذات سامیلرینه عرض وابلاغ ایدر واشبو حرکتك روس اردوسنه قارشی ابراز خصومت وعداوت معناسنده اولمیوب روس اردوسی قطعاتیله قطعیاً مصادمه ایتمه‌مك وهر نرلرده روس عسکرلرینه تصادف اولنورسه مودت ومخالصتله ومحادثتله معامله ایفا ایتمك خصوصنی صورت مشدده‌ده معیتم قوماندانلرینه امر ایتدیکمی علاوه ایلرم . بو وسیله ایله ارزنجان متارکه‌نامه‌سنك روس قطعاتنك چکلمش اولمسندن دولایی مرعیت احکامنی غائب ایدن خط فاصله عائد موادندن غیری بالعموم موادی کماکان باقی وجاری اولدیغنی و بو حرکتك بر سوق ضرورت وبر حس مدنیت وانسانیتله یاپیلوب بشقه بر معنایی متضمن بولنمدیغنی درج وایضاح ایدر وخلوص نیت وتمامی جدیت محبیه تماماً امین اولملرینی واحترامات مخصوصه عاجزانه‌مك قبولنی ...... »

ارزنجان ، بایبورد ، طربزون وقایعنه دائر جنرال اودیشه لیدزه‌یه یازیلان ۱۱ شباط ۳۳٤ تاریخ و ۹٦۷ نومرولی تلغرافه بر وجه آتی جواب کلیور .

« ۱۱ شباط ۳٤ و ۹٦۷ نومرولی تلغرافنامهٔ دولتلرینی آلدم شونی عرض ایتمکله کسب شرف ایلرم که ذات دولتلرینه مظالمه دائر وارد اولان معلوماتك کافه‌سی چوق درجه‌ مبالغه‌لیدر . مثلا طربزون حوالیسنده وجنوبنده عثمانلی چته عسکرینك محلی روم قریه‌سنه تعرضی طبیعی اهالیٔ محلیه ایله عسکرك مقابله‌سنی موجب اولدی . بایبورد حوالیسنده ایسه ؛ بایبورد حوالیسی قومیسرینك راپورینه نظراً اهالیٔ مسلمه‌نك بایبوردده اجتماعی حقنده هیچ بر امر ویرلمدیکی کبی بالعکس مذکور اهالی طرفندن قومیسرك ترکلره قارشی خیر خواهلغندن دولایی برای تشکر بر هیأت مرخصه ورود ایتمشدر . ۱۵ — ۱٦ کانون ثانیده ارزنجانده جریان ایدن وقوعاته کلنجه ؛ بو وقوعات زماننده کرك طرفمدن وکرك میرالای مورهل طرفندن ذات دولتلرینه بیلدیرلمشدی . فقط بو وقعه ذات دولتلرینه چوق درجه مبالغه‌لی اوله‌رق واصل اولمشدر . میرآلای مورهلك راپورینه نظراً اهالیٔ محلیه‌نك ضایعاتی اصلا ایکیوزی تجاوز ایتمامشدر . بالاده‌کی مسروداتدن صوکره ذات دولتلرندن شو خصوصده اعتماد بیورلمسنی استرحام ایلرم که ؛ روس عساکرینك اشغالی تحتنده‌کی منطقه داخلنده بولنان اهالیٔ مسلمهٔ محلیه‌نك منافع وامنیت شخصیه‌لری خصوصنده اوچ سنه‌دنبرو برآراده یشامش اولمق حیثیتیله ، کرك بالذات وکرك روس عساکری بیطرف بولونه‌مایز . بناءً علیه روس عساکرینك تحت اشغالنده‌کی منطقه‌ده ساکن اهالیٔ اسلامیه‌نك قتل عامی مسئله‌سی حقیقتله توافق ایده‌مز . بن ایسه کرك طرفمدن عثمانلی مسلمانلرینك حیات ، ناموس واموالنرینك وقایه‌سی ایچون بتون تدابیری اتخاذ ایده‌جکم

كبی ارزنجان وقعه‌سی فاعللرینك ده اولجه عرض ایتدیکم وجهله جزاسنی بالخاصه ترتیب ایده جکم. احترامات عمیقه‌مك قبولنی تمنی ایدرم. »

٣١ کانون ثانی — ١٩١٨ نومرو ١٤١٩٥

اودیشه‌لیدزه

بو تلغرافك جنرالك نه درجه‌ده فکر وقناعتی خارجنده یازلدیغی آلتنجی صحیفه‌ده ١/١٠٣٢ نومرولو تلغرافیله مقایسه اولندیغی تقدیرده آکلاشیلیر. روس عسکرندن بحث اولنیور. حالبوکه بو تاریخده اراضیٔ مستولیه‌ده‌کی روس عسکرلرینك له‌نینك انقلاب معلومندن صوکره ضابطلرینی طانیمه‌یرق مملکتلرینه صاوشدقلری ویرلرینه ارمنی چته‌لرینك اقامه اولندیغی تحقق ایتمکده‌در.

ارمنی قطعاتنك ایقاع ایتدکلری مظالمك او کنه کچه‌میه‌جکی جنرالك تلغرافندن آکلاشلمقده‌در. ذاتاً بو ایشك جنرالك ید قدرتنده اولمدیغی کوریلیور. خاصةً ارضروم روس ایکنجی قلعه طوبجی آلایی قوماندانی قائممقام توه‌ردوخله‌بوفك نشر ایدیلن خاطراتنده یدنجی وسکزنجی صحیفه‌ده ارزنجان قتالنه دائر جنرال اودیشه‌لیدزه بروجه آتی نقل وحکایه ایتمشدر :

« ... بوندن برمدت صوکره ارزنجانده ارمنیلرك تورکلری قتل عامی حوادثی واصل اولدی. بونك تفصیلاتنی بالذات باش قوماندان اودیشه‌لیدزه‌نك آغزندن ایشیتدم که بروجه آتیدر: قتال دوقتور ومتعهد طرفندن ترتیب ایدلمش یعنی هر حالده اشقیا طرفندن ترتیب ایدلمامشدر. بو ارمنیلرك اسملرینی صورت قطعیه‌ده بیلمدیکم ایچون بوراده ذکر ایده‌میه‌جکم. هر درلو مدافعه‌دن محروم وسلاحسز سکز یوزدن فضله، تورك اتلاف ایدلمشدر. بیوك چقورلر آچلمش وبیچاره تورکلر بو چقورلرك باشنه سوق اولنوب حیوان کبی بوغازلانمش وبو چقورلره طولدیرلمش. هر قتلی برارمنی صایارمش : یتمش می اولدی؟ اون کشی دها آلیر! کس! دیجه اون کشی دها کسیلر، چقوره آتوب اوزرینه طوپراق طولدیررلرمش. بالذات متعهد اکلنمك ایچون سکسان قدر بیچاره‌یی براوه طولدیروب قپودن چیقارلرکن برر برر قفالرینی پارچه‌لمش ... »

جنرالك شو صورت اعترافاتیله بو تلغراف آره‌سنده‌کی مباینت تلغرافك نصل فکر وقناعت خارجنده یازلدیغنی کوسترمکده‌در.

جنرال اودیشه‌لیدزه‌دن یوقاریده‌کی تلغرافه ذیلا آتیده‌کی تلغرافده کلمشدر.

٣١ کانون ثانی ١٩١٨ تاریخ و ١٥١٩٥ نومرولو تلغرافه ذیلدر :

« میرآلای مورهلك ارزنجان وقعه‌سنه دائر اجرا ایلدیکی تحقیقاته استناداً ویردیکی صوك راپوره نظراً ذات دولتلرینه وارد اولان معلوماتك فوق العاده مبالغه‌لی اولدیغنی بروجه آتی عرض ایله کسب شرف ایلرم :

« مثلا ارزنجاندن ٦٥٠ مسلمانك کوتورلمه‌سی، واحد بکك قوناغنده ١٥٠٠ کیشینك

یاقلمسی ، عینی وجه ایله برقشله واوچ خانه‌یه قادین چوجوق ، چوجوق طولدیرلوب یاقیلمه‌سی بیك قدر خانه‌نك احراقی قطعیاً حقیقته توافق ایتمه‌مکده‌در. بو وقایع ارزنجانده جریان ایتمه‌مشدر،

$\frac{15}{16}$ کانون ثانی وقایعی غیرقابل اعتراضدر. فقط میرآلای مورهلك ذات دولتلرینه عرض ایله کسب شرف ایلدیکی مقدار ضایعاتدن فضله برشی یوقدر ؛ بوندن ماعدا (زیکیک) احراق ایدلمشدر. بوکا دائرده راپور آلدم . ثابت بی‌طرف نقطهٔ نظردن بوایشی تدقیق ایدرك تکرار عرض ایلرم که بنم ایچون موجب ألم اولان (ارزنجان) وقعه‌سنك باالنتیجه سببی کردلرك عسکر ونقلیاته تعرضی تشکیل ایتمکده وبوکا مقابلةً تدابیر تأدیبیه اتخاذ اولنمقده‌در. کردلرك تعرضات شقاوتکارانه‌لرینك نه‌درجه‌لره واصل اولدیغنی آتیده‌کی وقعه‌یك کوزل اثبات ایدر . کانون ثانی بدایتنده طرفمدن ارزنجانه میرآلای رتبه‌سنده برعسکری مهندس کوندرلدی . اثنای راهده فراتك صول ساحلندن کچن کردلر مومی الیهی چیر چیپلاق صویدقدنصکره صالیویرمشلردر . بالاده‌کی معروضاتم ۱۲ شباط – ۱۳۳٤ تاریخ ۱۰۲۰ نومرولی تلغراف نامه ایله اتخاذ ایدیله‌جکی تصور ایدلدیکی بیلدیریلان تدابیر فوق العاده‌یه براحتیاج اولمدیغنی وبونك ایچون اساسلی اسباب اولمدیغنی ذات دولتلرینه عرض ایتمکلکمه حق ویرمکده‌در. هرنه‌نهایه اولورسه اولسون حربك بدایتندنبرو هرایکی طرفك پك چوق دوکدیکی قانی توقیف ایتمك ارزوی صمیمیسیله ، بتون افکارمك روحاً پرانمش اولان مملکتلریمزی استقبال قریبده هرایکی طرف ایچون شرفلی برصلحه ایصال ایده‌جك اولان مناسبات حسنه‌نك تأسیسنه معطوف اولدیغنه اعتماد بیورلمسنی رجا ایدرم. بناءً علیه اردولرمز بیننده منعقد بولنان متارکه‌نك انفساخنی ارزو ایتمدیکمدن ذات دولتلرندن مناسبات حسنه‌نك محافظه‌سی نامنه ۱۲ شباط – ۱۳۳٤ تاریخ و ۱۰۲۰ نومرولی تلغرافنامه مندرجاتنك موقع فعله قونلمامسنی وشاید بوخصوصده فوق العاده برلزوم حاصل اولورسه بوکبی تدابیرك هانکی استقامتده ونره‌ده اتخاذی ایچون برلزوم مبرم حاصل اولدیغنك اشعارینه عنایت بیورلمسنی رجا ایدرم . عثمانلی مسلمانلرینك حمایةً حیات ناموس وملکلری خصوصنی نظر اعتباره آله‌رق ذات دولتلرینك مشروع ارزولرینی بالکه شایان اعتراض ده بولمام. بوندن ماعدا حیا ووجدانی اونوته‌رق ، کندی حالنده یشایان عثمانلی مسلمانلرینه دست تجاوزینی قالدیرمغه جرأت ایدنلری عبرةً للسائرین تجزیه ایدرم . بونکله برابر عسکریمه قارشی تعرضات شقاوتکارانه‌لرینك منعی ضمننده کردلره اجرای تأثیر ایتمکزی عرض واسترحام ایلرم . امینم که بوشرائط تحتنده اك قریب آتیده اك صیقی مناسبات همجواری‌یی تأسیسه موفق اوله‌جغز . احترامات عمیقه‌مك قبولنی و بونکله برابر ممالك مستولیه‌ده بولنان عثمانلی اهالیسنه قارشی اك پارلاق حسیات خیرخواهانه ایله مشبوع بولندیغمه اعتماد بیورلمسنی عرض واسترحام ایلرم. »

اودیشه‌لیدزه ۱۵۲۰۱ – ۱ شباط – ۱۹۱۸

جریان ایدن احوال ووقایع حقنده معلومات آلمق اوزره خط فاصلك شرقنه کوندریلن

بیطرف آدملردن وخاصةً روملردن کیره‌سونك چنارلی محله‌سندن استاطیوس اوغللرندن استاطیوس اوغلی یاقو مشاهداتی ٢٦ شباط ٣٤ تاریخلی مکتوبیله بیلدیریور .

بومکتوب وثائق دوسیه‌سی نومرو ١٩ ده‌در. تورکجه کندی الیازیله یازیلان بومکتوبده‌کی مظالمه عائد فقره‌لر عیناً زیرده‌در .

[دالدابانده بولندیغمز اثناده دشمن عسکرینك زاغنا مختارینی آلتی رفیقیله دردست ودالدابانه

طربزونده ارمنیلر طرفندن تخریب ایدیلن
یاووز سلطان سلیمك والده‌سی کلبهار سلطانك تربه‌سی

کوتوردیلر . اثنای راهده بونلری فناحالده ضرب و قانلر ایچنده براقدیلر . مختار رفقاسیله دشمن انبارندن اوتوزیدی تفنك سرقت ایلدکلری اسنادی اوزرینه بونلری بوصورتله ضرب ایلدکلرینی عسکرلر سویلیورلر ایدی . بعده اون بش نفر روس وارمنیدن عبارت عسکر مختارك خانه‌سنی باصه‌رق زوجه‌سیله قیزینی طاغه قالدیردیلر . مختار ایله رفقاسنك نه اولدقلرینی اوکره‌نه‌مدك ، اورادن نره‌یه کوتوردکلری معلوم اولمادی .

دالدابادن ایکی ساعتلك مسافەدە بولنان تکیە قریەسندە ارمنیلر ایکی اسلامله برروم قتل ایتدیلر . طربزوندن براً باطومه حرکت ایدن بر قسم عسکر سورمنەنك مغازەلرینی باصوب یغما ایتمك ایستەدیلر ایسەدە اهالی سلاحه طاورانەرق بونلردن بعضیلرینی قتل ایتدیلر . روسلر ایلری حرکتك غیر قابل اولدیغنی کوردکلرندن کری یه چکلدیلر . طربزونه کلدیلر . ایرتسی کونی بو عسکرلرك بعضیلری واپور معرفتیله کیدر ایکن اسکلەدە عین کونده ورود ایدن بش سورمنەلی قایغنك بولندیغنی کوردیلر . درحال سورمنەدە روسلره سلاح آتانلر بونلر اولدیغنی اشاعه ایله بونلردن بعضیلرینی دردست وقایقلرینی تحری ایله ایکی قایقده اوچ تفنك بولدیلر . بو تفنکلری مسموعاتمزه نظراً کندولری سورمنەلیلره فروخت ایتدیلر . بو صرەدە سورمنەلیلر اوزرینه

طربزونده بوغمق صورتیله اتلاف ایدیلن برمظلوم

آتش آچەرق بونلردن بعضیلرینی اسکله اوزرنده قتل ودیکرلرینی دکزه آتەرق قتل ایلدکلرینی مشاهده ایلدم .

عین زمانده مذکور عسکردن برمقداری طربزونه سونکو ایله کلەرك کاوور میدانینه کلدیلر . اوراده درحال روس ، تاتار ، ارمنی سالداتلری اجتماع ایله اهالینك خانەلرینه التجا ایتمسنی باغیریورلر . بونلردن برقسمی چارشودە فسلی کوروب اسلام ظن ایتدکلرینی طوپلایەرق دیدکلرینه کوره آلتیوز کشی طوپلادیلر . بونلری برای قتل (دکرمن درەسنه) کوتوردیلر . اثنای راهدە اوچ کشی یی اتلاف ایتدیلر . دیکرلرندن بعضیلری اثنای راهدە فرار ودیکرلری مسموعاتمزه نظراً مفتی افندی ایله مترەپولید افندینك توسطی اوزرینه تخلیص کریبان ایلدیلر .

عين كونده ارمنيلر طربزونك تنها محللرندن اوبوز سكز اسلام قتل ايلدكلري روايت اولنيوردي .

(كيسارنا) قريه‌سنده ارمنيلر اياتوز اوغلي يوسف اغايي قتل ايلديلر . مرحوم يوسف اغا انجون ابي آدم اولديغني كندوسني طانيان طربزونليلر سويليورلر . مرحومك عائله‌سي برخرستيان خانه‌سنه التجا ايله تخليص ايدلدي . برقاچ كون صكره يوسف اغانك خانه‌سني باصه‌رق زوجه‌سيله يكننى قتل ايله اوزرلرنده ايكي آلتون بشلك ايله ايكي بيك بشيوز مانلطي اخذ وخانه‌يي احراق ايله صاووشديلر] .

يوقاريده تثبيت وتصنيف ايديلن وثائق متاركه زماننده‌كي وقايعه عائددر .

طربزون اسلام مزارلغنده ياپيلان تياترو

مظالمه نهايت ويرلمك اوزره تورك قطعاتندن برقسمنك ايلرولمك مجبوريتي حاصل اولديغي حقنده قافقاس جبهه‌سي عثمانلي اردولري قوماندانتك روس قافقاس اردوسي قوماندانلغنه چكديكي تلغرافي متعاقب اردو قطعاتندن برقسمي ايلري يورويشه كچمش وايلري قطعاتيله (ارزنجان) - (كلكيت) - (طربزون) خطنده بولونمشدر . بوخطه كلنجه‌يه قدر يالكز ارزنجانده ارمني قطعاتنك برقاچ ساعتلك مقاومتنه تصادف اولونيور .

قصبه‌يي اشغال ايدن قطعات ، تويلري اورپه‌ده‌جك برمنظرهٔ وحشت قارشوسنده قالمشدر . قصبه‌نك برچوق محللرنده يانغين علولري يوكسليور . سوقاقلرده وتنها محللرده پارچه‌لنمش كومه كومه قادين ، اختيار ، چوجق اجسادي كوريليوردي .

بونكله برابر (ارزنجان) ه قدر تخريب وامحا ايدلمامش هيچ بركويه تصادف اولونمادي .

ارزنجانده اوطه‌باشی محله‌سی اهالیسندن اولوب ارمنیلر طرفندن کوزلرینه سونکو
صوقوله‌رق برصورت فجیعه‌ده شهید ایدیلن مسلمانلردن .

ارمنیلرك ارزنجان قصبه‌سندن طوپلایوب قیشله‌لره کوتوردکاری واوراده افعال لئیمه‌یی
تطبیقدن صوکرا حربیه قشله‌سی اوکنده شهید ایتدکاری پاکیزه خانم

ارزنجانده اوطه باشی محله‌سنده کورد مهاجریندن اولوب یکدیکرینه باغلانه‌رق
قتل ایدیلن اختیار ، قادین ، چوجق اجسادی کومه‌سی

ارزنجانده صوقوبوسنه آتمق صورتیله شهید ایدیلن وبالاخره قیودن چیقاریلان اللی درت یاشنده محمود آغا

(ارزنجان) ه کلمش اولان عثمانلی اردولری قوماندانی باش قوماندانلق وکالتنه ١٦-٢-٣٤ ده یازدیغی راپورده : « چارداقلی بوغازندن (ارزنجان) ه قدر اولان بتون کویلری حتی برقلبه بیله

صاغلام قالمامق شرطیله تخریب ایدلمش کوردم . باغچه‌لرك آغاجلری کسلمش ، کویلردن بر فرد صاغ قالمامشدر . ارمنیلرك (ارزنجان) ده ارتکاب ایتدکاری فجایعی تاریخ عالم بو کونه قدر قید ایتمامشدر . اوچ کوندنبری ارمنیلر طرفندن اولدیریلوب میدانده قالان اسلام جنازه‌لری طوپلاتدیرلمقده‌در . شهید ایدیلان بو بیکناه و معصوم خلق آره‌سنده ممه‌دن کسلمه‌مش چوجقلر ، طقسان یاشنی اکمال ایتمش اختیارلر ، پارچه‌لنمش قادینلر واردر . »

بتون بو فجایع و مظالم ارمنی وروسلرك شهادتیله و بوبابده ویردکاری رابورله تأیید وتوثیق ایدیلیور . ازجمله : ارزنجانده اسیر ایدیلن ارزنجانك (کرد کندی) قریه‌سندن خاچیك اوغلی

ارزنجانده ارمنیلر طرفندن ناموسلرینه تجاوز ایدیلان قیزلر

کرتورك ارزنجانده برنجی قفقاس قول اردوسی قرارکاهنده ضبط ایدیلن افاده‌سنده‌کی مظالمه عائد جمله‌لردن عیناً [وثیقه — نومرو — ٢٠]

« عثمانلی قطعاتنك ارزنجانی اشغالندن اون کون اول قتل عام اجرا و ناموسه تجاوزه باشلانیلدی . (واغاویر) و (اکرك) کویلرندن بر قسم اهالی شهره کتیریله‌رك قتل ایدلدی . »

بوندن ماعدا ارمنی قطعاتنك اجرا ایتدیکی وحشته لعنت ایدرك مذکور قطعاتده ضابطلك ایتمك تنزلنده بولنمیوب ارزنجانده قالمش اولان ١٣ نجی تورکستان آوجی آلاینه منسوب یوزباشی وکیلی قازمیر مظالمه عائد یازدیغی راپورده اجرا ایدیلن شناعتی بتون چیپلاقلغیله میدانه قویور . مومی الیهك خاطراتنده عیناً شو جمله‌لر واردر . « ارمنیلر اسلاملری صاری قامیشده چالیشدیرمق بهانه‌سیله طوپلادیلر و شهردن ایکی کیلومترو آیریلنجه قتل ایتدیلر .

ارزنجانده بابالری ، انالری ارمنیلر طرفندن شهید ایدیلن یتیملر، اوکسوزلر .

ارزنجانده حربیه قشلهسنده قتل ایدیلن اسلام چوجقلرندن

ارمنیلر آرهسنده روس ضابطانی بولنمسهایدی مظالمك دهاواسع مقیاسده تطبیق ایدیلهجکی طبیعی ایدی . برکیجهده ٨٠٠ اسلامك کسلدیکنی بالذات ارمنیلردن ایشتدم . ١٥/١٦ کانون ثانی کیجهسی ارمنیلر ارزنجانده اهالیٔ اسلامیهیه قتل عام ترتیب ایتدیلر. میرآلای موره لك اتخاذ ایتدیکی تدابیر نتیجهسز قالدی . ظلم ویغما دوام ایتدی . » [وثائق دوسیهسی نومرو ٢١ - ٢٢]

ارزنجان جوارنده واغاویر کوینده قتل ایدیلن چوجق ، قادین ، اختیار کومه‌سی

وینه ارزنجانده قالمش اولان مادام پاسن ایله نفر الکساندر یوقاریده‌کی وقایعی تکرار ایدییورلر .

بالخاصه برنجی قافقاس قول‌اردوسی طرفندن اسیر ایدیلن ارمنی ملتنه منسوب استحکام ضابطی تفلیسلی مورزوف میقردیچ ارزنجان قتل عامنك صورت ابتدا واجراسنی مصور خط دستیله یازدیغی فرانسزجه راپورده [وثیقه ـ ٢٣] قتل عامی شو صورتله حکایه ایدییور . « بر طرفدن منفرد عسکرلرك ارمنیلر طرفندن دوچار تعرض اولمسی؛ دیگر طرفدن کوردلرك عمومی بر قیام حاضرلغنده بولندقلری حقنده بر روایتك دورانی، میر آی موره‌لی روسلره قارشی تجاوز ایده‌بیله‌جك بالعموم اهالینك توقیفی ایچون امر ویرمکه مجبور ایتمشدی . بودقیقه‌دن اعتباراً هیچ بر طرفدن امر ویرلمکسزین قتل عام باشلادی . قتل عامه کوکللیلر ایله برابر عساکر منتظمه‌ده اشتراك ایتمکده ایدی . قتل عام اك زیاده ارمنی کلیساسی جوارنده اجرا ایدلمشدر . ایدیلن نصایحه رغماً قتل عامك اوکنه کچمك ممکن اوله‌مامشدر (ارزنجان) ایله جوارنده تقریباً ٢٥٠ الی ٣٠٠ کشی قتل اولنمشدر . »

ارزنجانده ارمنیلر طرفندن تخریب وامحا ایدیلن خانه‌لر .

ارزنجانده سونکوانن قونداقده‌کی چوجقلر ، اختیار قادینلر ومختلف سنده ارککلر
خسته‌خانه‌ده تحت تداویده

میقردیچك بالاده‌کی افاداتی فجایعك طرزمباشرت وصورت اجراسنی تمامیله توضیح ایدییور.
میقردیچك افاده‌سنده قربانلرك مقداری آز کوستریلیور ایسه‌ده وقعه‌نك نصل باشلادیغی ونصل ترتیب واداره ایدلدیکی توضح ایتمکده‌در .
بوخصوصده ارضروم روس ایکنجی قلعه طوپجی آلایی قوماندانینك نشر اولنان خاطراتی

ارزنجانده اكرك كوينده شهيد ايديلن ممەدەكى چوجقلر وسكسان ياشنى اكمال ايتمش اختيارلر

ارزنجانده ناموسنه تجاوز ايدلدكدنصكره بينى آقيدلق صورتيله شهيد ايديلن قادين .

مطالعه اولنديغى حالده تشكيل وتنسيق ايدلمش قوتلرله سيستەماتيك اولەرق اسلاملرك امحاسنه ابتدار اولنديغى وبوكا ارمنى متفكرينكده اشتراك ايتديكى اكلاشيلور . اردو ظلم ووحشتك تقليل وتحديدى ايچون ايلرى قطعاتيله يورويشنه دوام ايدييور .

ارزنجانده اوطه‌باشی محله‌سنده ارمنیلر طرفندن قتل ایدیلن مشتاق افندی عائله‌سی

ارزنجانده تخریب اولنان محلات

بایبورده کیرن کشف قوللری بایبورد قصبه‌سنده‌ده برقتل‌عام صحنه‌سی کورمشلردر . بایبورد وحوالیسنده‌کی اسلاملرك امحاسنه‌مأمور اولان آرشاق، فجایعی بروجه آتی ترتیب واجرا ایتدیریور: [بایبورد حقنده‌کی مضبطه وثیقه - ٢٤] « ارشاق معیتنه آلدیغی ٤٨٤ ارمنی‌یه کوندوزلری

ارزنجانده أولرده بولنان انسان باشلری

ارزنجانده تخریب ایدیلن بنالر اره‌سنده ارمنیلر طرفندن امحا ایدیلن جنازه کومه‌لری

تعلیم یاپدیرییور وکیجه‌لری ایسه قومیته باشیلریله — قبل الحرب بلدیه دائره‌سی اولان بناده اجتماعلر عقد ایدرك ترتیبات وتشکیلات حقنده مشاوره‌ده بولنیور . یالکز بایبورد اهالیسندن صنعتکار

بولنانلرك شايان اعتماد اولنلرندن برقسمی صنعتلريله اشتغال ايتديرلديكی كبی كندی خانه لرنده اقامته ده مساعده ايديليور. متباقيسی خصوصی بنالرده اسكان وعسكرجه سنه معامله تطبيق ايديله رك تشكيلات وترتيباتلری حقنده خارجه هيچ برمعلوماتك چيقمامسنه غيرت اولنيور.

اهالئ اسلاميه يه قارشی غايت جدی طاورانمه لری وهيچ برصيزلتی يه ميدان ويرمامه لری ودائما نصايحده بولنملری حسبيله افكار فاسده لری آكلاشيله مامش وحتی (اوف) و (سورمنه) حواليسنده ارمنی چته لرينی تشكيل مقصديله لاز چته لرندن قوای امداديه طلب ايدلديكی كورلمش وروسلر طرفندن متروك اسلحه نك دخی اهالئ اسلاميه يه توزيعنه بلديه رئيسی اولوب بالاخره قتل ايديلان حافظ سليمان افندينك ممانعت ايتمش اولديغی اكلاشلمشدر.

بايبورد مظالمندن : قتل ايديلان چوجقلر وقادينلر

بوصورتله افكار اسلاميه يی تطمين وتأمين ايتدكدنصكره ١ ـ شباط ـ ٣٤ تاريخنده هرسوقاق ومحله يه برطاقم دوريه لر چيقارده رق برربهانه ايله سوقاقلرده كی اهالی طوپلانمغه باشلانيور. محلات آره سنه چيقان دوريه لر تصادف ايتدكلری كويليلره ويرلی اهاليه [سزی ارشاق پاشا (پاشالق عنوانی خدمتنه مكافاةً ارمنيلر طرفندن ويرلمشدر) چاغريور مهم مسئله كوريشيله جكدر] كبی اغفالاتله اهالی طوپلايه رق محبوسخانه اتخاذ ايديلان صالح حمدی افندينك تجارتخانه سنده توقيف ايديليور. حبسخانه يه كوتوريلان هرشخصك قيواوكنده اولا اوزری تحری ايديليور وظهور ايدن پاره وذيقيمت اشياسی آلنيور.

انواع مظالم واشكنجه ايله حبسخانه يه صوقوليور. چارشو وپازارده بولنميانلرك جبرآخانه لرينه

کیریلیور. پاره و قیمتلی اشیا و مزینّاتلری آلندقدنصکره برقسمی قپولری اوکنده صورت فجیعه‌ده قتل و دیکر قسمی ایسه انواع مظالم ایله حبسخانه‌یه سوق ایدیلیور. بو حاله شباطك اوچنجی صباحنه قدر دوام ایدیلیور. ٣ شباط صباحی اسلام قادینلرینك ده طوپلانمسنه باشلانیور. و طوپلادقلری مخدراتدن اون درت قادینله ایکی قیزه، صالح حمدی افندینك تجارتخانه‌سی قارشوسنده‌کی حیدر بکلك اخشاب اوتانه طولدیریلیور.

بایبورد مظالمندن : صالح حمدی افندی تجارتخانه‌سنی و ٤٨ مسلمانك حیاتنی قورتاران طاغستانلی قوندره‌جی عبداه افندی

آلاتورقه ساعت اوچده موقوفینك قتلی شو صورتله اجرا ایدیلیور. ایشته اولا صالح حمدی افندینك تجارتخانه‌سنده موقوف بولنانلردن باشلانیور. صالح حمدی افندینك تجارتخانه‌سنده‌کی مسلمان موقوفین قپودن کیردیکی زمان صاغدن برنجی اوطه‌یه یکرمی اوچ، صولدن برنجی اوطه‌یه درت، ایکنجی اوطه‌یه آلتمش، اوچنجی اوطه‌یه اللی و بوشلغك منتهاسنده‌کی اوطه‌لردن صولده کنه قرق سکز و صاغده کنه سکز که جمعاً یوز طقسان اوچ جان یرلشدیریلیور.

اولا صولدن برنجی اوطه‌ده بولنان بلدیه رئیسی حافظ سلیمان افندی ایله (قورماص)

قریه‌لی احمد و (آبراسلی) عرفان و (واغنه‌لی) یدی اوطه‌دن چیقاریلیور . اللرنده بولنان سونکو ، بالطه ودمیرله یك فجیع برصورتده اولدیریلیور ، متعاقباً صره‌سیله دیکر اوطه‌لره کچه‌رك عین صورتله محبوسین قتله باشلانیور . کوزلری اوکنده صورت فجیعه ووحشیه‌ده ارقاداشلرینك قتل ایدلدیکنی کورن دیکر محبوسین جانخراش صدالرله باغیرییورلرو کندیلرینه صره کلدکجه ممکن مرتبه مدافعهٔ نفسه چالیشیورلرسه‌ده بتون وسائط مدافعه‌دن محروم بولنملری یوزندن اشکنجه ووحشتك الك بیوکنه معروض قاله‌رق بیلك درلو مزلجم آره‌سنده ترك حیات ایلیورلر . یالکز ایکنجی اوطه‌ده بولنان آلتمش کیشیدن مراد چاوش ، شوقی ، سراج حافظ

بایبورد مظالمندن : سوقاقلرده صورت فجیعه‌ده قتل ایدیلن بیچاره‌کان .

وزاهد محله‌سندن بیدی اوغلی صادق [ارمنیلر فرار ایتدکدنصکره یانغین ایچندن چیقارلمشلر والیوم برحیاتدرلر .] أولولر آراسنه صوقوله‌رق و کندیلرینه أولو وضعیتی ویره‌رك تخلیص نفس ایده‌بیلیورلر . سونکو وبالطه ایله اجرا ایدیلن فجاعت کافی کلمیورمش کبی جنازه‌لراوزرینه غاز یاغی دوکولمك و آتشلمك صورتیله آراده صیقیشوب قالانلردن ترك حیات ایتمامش بولنانلر دخی یاقیلیور .

بورالرده‌کی صحنهٔ فجاعت قپاندقدنصکره بوشاغك منتهاسنده وصولده‌کی اوطه‌ده بولنان قرق سکز کشی‌یه صره کلیور . بونلر ایچنده بولنان طاغستانك (قونیو) شهرینه مربوط (هوقال) قصبه‌سی اهالیسندن اولوب تاریخدن سکز آی اول بایبوردده کله‌رك قوندره‌جیلقله اشتغال ایدن یکرمی ایکی یاشنده محمد اوغلی عبداه ، قارشوسنده جریان ایدن صحنهٔ فجاعتی کورر

كورمز ارقاده‌شلرینی مدافعه‌یه‌سوقه قرار ویریور. موقوف بولندقلری اوطه‌نك زمیننه مفروش كمر طاشلرینی مشكلاتله سوكه‌رك قپویی سد ایدییورلر. قتله كلن ارمنیلر وضعیتی كورنجه قپویی قیرییورلر وفقط سد ایدیلن طاشلردن ایچرویه كیرلمسی قابل اوله‌مدیغندن بومبالرله قورشونله بو معصوملره هجوم ایدییورلر. مدافعه‌یه عزم ایتمش بولنان زواللیلر آتیلان بومبالری تكرار كیرویه آتمق وطاشلرله مدافعه ایتمك صورتیله برقسمی مشغول ایكن دیكر قسمی اوطه‌نك بتون دیوارینی دلمكه چالیشیور.

بو صحنهٔ فجیعه دوام ایتمكده ایكن حیدر بكك اوتلنه طولدیریلان اون درت قادینی باشدن نهایته‌قدر صویدقدنصكره چپلاق برحالده حیدربكك اوتلنه متصل چاوش اوغلنك

بايبورد مظالمندن: قتل ايديلن چوجقلر وخواجه‌لر

اوتلنه نقل وبرر برر قتل وبعده اوتلی احراق ایلیورلر.

بو اون درت قادیندن اوچی البسه‌لرینك تماماً چیقارلمسی حقنده‌كی تكلیفه تحمل ایده‌میه‌رك كندیلرینی پنجره‌دن طیشارییه آتیورلر واوتل جوارنده بولنان ارمنی ذوریه‌لری طرفندن قتل اولنیورلر. پنجره‌دن آشاغی آتان قادینلردن بریسنك كندیسیله برلكده توقیف ایدیلن ایكی قیزینك یوقاریدن فریاده باشلامسی اوزرینه همان آشاغی ایندیریلیور و آننه‌لری اوكنده قتل ایدیلیور. بعده والده‌لرینك قوللری آره‌سنه ویریله‌رك غازله احراق ایدیلیورلر.

بو صحنهٔ شناعت دوام ایدركن محلات اره‌سنده‌ده قتل، یغما واحراق اجرا ایدیلیور. بونكله برابر قصبه‌نك غرب جنوبیسنده وجاده‌نك صول طرفنده بولنان جبخانه‌لك پلان خارجنده

بایبورد ارمنی مظالمندن : چوجق ، قادین ، اختیار یوزلرجه اجساد کومه‌سی

بایبورده ارمنیلرك ظلمندن قورتیلان و مجروح قالان بر قاچ اسلام (اولرده قپادیلوب یاقیلانلردن)

اتشله‌نیور . حصوله کان مدهش طراقه قتل عام فعالیتنده بولنان ارمنی عسکرلرینی شاشیرتیور. قصبه‌یی تورك قطعاتی محاصره ایتدی طوپلر پاطلایور سوزلریله قاچیشمغه باشلایورلر . صالح

بایبورده ارمنی مظالمی

بایبوردك شرقنده ویسل افندی محله‌سنده ارمنیلر طرفندن احراق
ایدیلن ئه‌ولر و سوندورولن اوجاقلر

حمدی افندینك تجارتخانه‌سنده موقوف اولوت مدافعهٔ متینانه‌لری سایه‌سنده اوزمانه قدر ارمنیلری
اشغاله موفق اولان بوقرنسکز فداکار اورادن چیقارق کیزلنمش اولان اهالی‌یی اخباره و یانغین
ایچنده بولنان قصبه‌یی اطفایه شتاب ایدییورلر .

ایشته بایبورد فجاعت ومظالمی بو صورتله ترتیب واجرا اولنیور .

بو فجایعدن اول (آرشاق) بایبورد وحوالیسنده‌کی بالعموم اسلاملری امحا ایتمك مقصدیله مهم بر قرار اتخاذی ایچون کرد بکلرینه ومسلمان کویلری امام و مختارانه ۷ – ۲ – ۳٤ ده قصبه‌ده اجتماعی امر ایدییور .

عاقبتی بك معلوم اولان بو امره اهالی مطاوعت ایتمیه‌رك کلکیتده تورك قطعاتی حمایه‌سنه التجا ایدییورلر .

[مظالم دوسیه‌سنه مراجعت]

بو حالی کورن (کلکیت) روس متارکه قومیسیونی رئیسی قائممقام وورونوف جنرال اودیشه لیدزه‌یه کشیده ایدلمك اوزره کوندردیکی شیفره مظالم دوسیه‌سنده موجوددر .

ارشاقه بو امر ارزنجاندن (مماخاتون) طریقیله تلفونله ویریلیور واهالینك مطاوعت ایتمدیکی آرشاق طرفندن بیلدیریلیور . (کوسه) ده‌کی روس انبارلرینی محافظه ایتمك اوزره کوندریلان مفرزه‌دن (کوسه)یه سوق ایدیلان قطعه بو تلفونلری ضبط و تثبیت ایدییور .

[مظالم دوسیه‌سنه مراجعت]

ارمنیلر بایبورد کویلرنده‌کی اسلاملردن یالکز اوته‌ده بریده تصادف ایتدکلرینی قتل ایده‌بیلیورلر . بتون شدت وپلانلرینی انجق بایبورد قصبه‌سنه تطبیقه موفق اولیورلر. تورك قطعاتنك مشهودات و بایبورد مظالمنه دائر اولان مضبطه بایبورده‌کی مظالمك درجهٔ شناعتنی کوسترمکه کافیدر .

ارزنجان ، بایبورد قتل عاملرینك یکدیکرینه مشابهتی تشکیل وتنسیق ایدلمش قوتلرله سیسته‌ماتیك برطرزده امحایه باشلاندیغنی تأیید ایدر .

ارمنی قطعاتنك تورك قطعاتی قارشوسندن رجعتلرنده یول اوزرنده ویقیننده بولنان بالجمله اسلام کویلرینك تخریب ، قادین ، ارکك وچوجقلرینك قتل وامحا ایدلدیکی کورلمشدر .

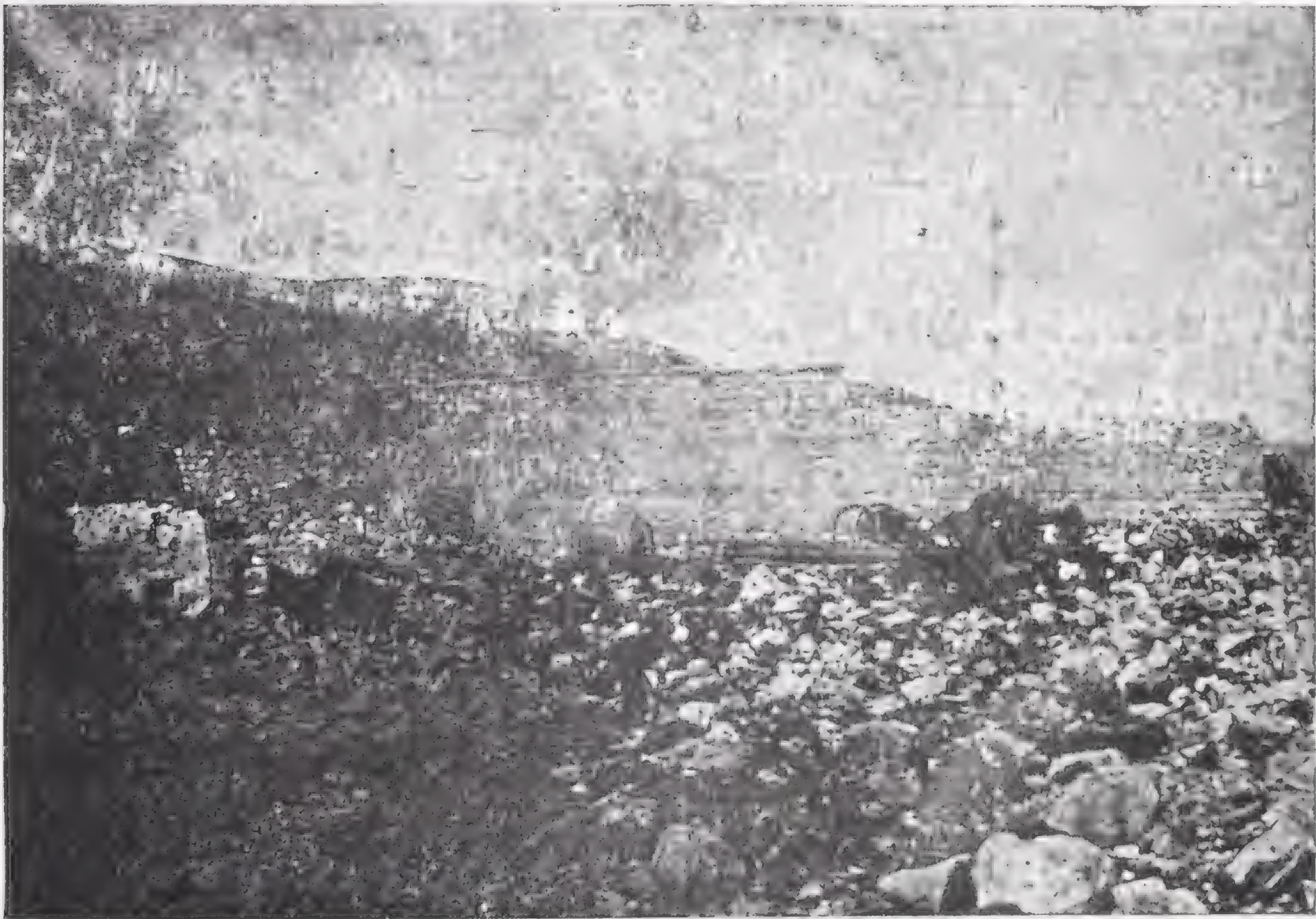
(مماخاتون) استقامتندن ایلرولیان تعقیب قولی (مماخاتون) قصبه‌سنك کاملاً دینه‌جك درجه‌ده احراق ایدیله‌رك قصبه‌نك مبدل رماد اولدیغنی وسکنه‌سنك اوله طولدیریله‌رق یاقق ، سونکو وقورشونله اتلاف ایدلمك صورتیله امحا ایدلمش اولدیغنی کورمشدر. (مماخاتون) قصبه‌سی داخل وجوارنده سونکو وقورشونله شهید ایدیلوب تورك قطعاتی طرفندن طوپلاتدیریلان معصوملرك عددی اوچیوزه بالغ اولمشدر .

بایبورد – معدن خانلری – آش قلعه – قره‌بیق خانلری استقامتنده ایلرولیان تعقیب قولی بو استقامتده منبع فجاعت حالنده بولیور . [مظالم دوسیه‌سنه مراجعت] معدن خانلرنده بش وبوخانلرك جنوب شرقیسنده‌کی (هاروتی) قریه‌سی اهالیسندن اوچ مسلمك جنازه‌سی یول اوزرنده بولنیور .

شباط – ۳۳٤ تاریخنده ایلرولیان قطعات قوابایشیلریله ارضرومك غرب و غرب شمالیسی استحکاماتنه تقرب ایدییور. بوخطه قدر اولان مظالم وفجایع حقنده دوسیه‌ده موجود راپورلرك تدقیقنده خلاصةً بروجه آتی نتایج الده ایدلمشدر :

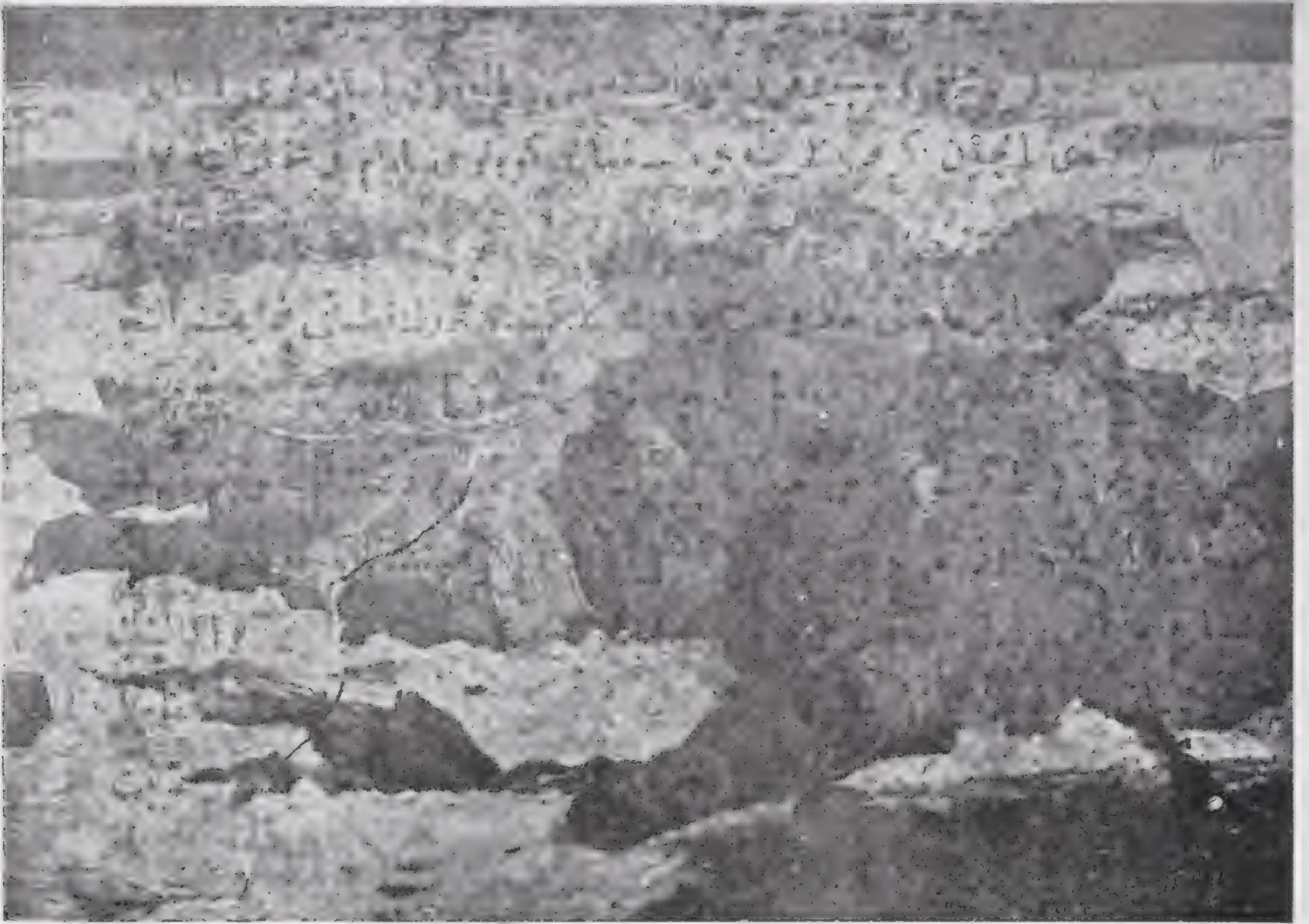
ارمنیلرك مماخاتونده ارتکاب ایتدکلری مظالمدن برمنظرهٔ فجیعه : قادین، چوجق اجسادی.

انقاض حالنه کلن مماخاتونك منظرهٔ عمومیه‌سی.

۱ - (تازه کول) قریه‌سی اهالیسندن اوتوز قادین چوجوق قتل اولنیور و یکرمی بش ارککده برلکده آلوب کوتوریلیور که بونلرکده عینی عاقبت ألیمه‌یه دوچار اولدقلری اکلاشیلیور.

۲ - (تلکی تپه) سنك ایکی کیلو مترو جنوبنده (جنس کوینده) موجود آلتیوز کسور ذکور واناث نفوسدن اون اوچی مستثنا اولمق اوزره متباقیسی احراق اولنمق وسونکولنمك و حامله

تازه كول فجايعى

(اوره‌نی) نك ايكى كيلومتروشرقنده يول اوزرنده ارمنيلر طرفندن صول كوزى سونكو ايله اويولمش برمسلمان چوجغى

قادينلرك قارينلرى ياريله‌رق چيقاريلان چوجقلر قوجاقلرينه ويرلمك صورتيله پك فجيع واشنع برصورتده شهيد ايدلمش اولدقلرى كوريليور .

جنس‌قجایی : قوللری وباشلری بالطه ایله پارچه‌لنمق صورتیله شهید ایدیلن مسلمانلر

بر خانه‌یه طولدیریله‌رق احراق ایدیلن واهالی آرابه‌لریله نقل ایدیلن معصومین جنازه‌لری

٣ـ (اوره‌نی) کاملاً احراق وسکنه‌سی محو ونابود ایدیلیور .

٤ ـ قرارکاهی ارضرومك ١٣ کیلومترو غربنده (آلاجه) کوینه نقل ایدن برنجی قافقاس قول اردوسی قوماندانی مذکور قریه‌ده ارمنی مظالمنه دائر مشهوداتی شو صورتله نقل ایدییور

ایلیجه‌ده قتل ایدیلن بیچاره‌لردن

ارضرومده اسلاملرك ایچنه طولدیریلوب یاقیلدقلری قوناق

آ ـ اوطه‌لره طولدیریله‌رق اتلافنه تشبث ایتدکاری اهالیٔ اسلامیه‌دن ۲۷۸ ی شهیداً قرق ایکیسندن اکثریسی آغیر اولمق اوزره مجروحاً بولندی .

أرضرومده ارمنیلرك یاقدقلری بنالرده اسلام مقتوللرینی تدقیق ایدن المان محررلرندن موسیو والس،
اوستریا محررلرندن دوقتور اشتاین،مورخ احمد رفیق بك

ارضرومده ارمنیلرك اسلام چوجقلرینی بوغازلامق صورتیله اتلاف ایدیلنلردن

ب – **٢٧٨** شهید کومه‌سی ایچروسنده عرضلرینه تجاوزدن صوکره اولدیریله‌رك جگرلری دیوارلره آصیلمش کنج قیزلر، قارینلری دشیلمش حامله قادینلر، بینلری آقیدلمش ویاوجودلرینه بزین دوکوله‌رك احراق ایدلمش چوجوق و ارککلر موجوددر .

د ـ ایلیجه قصبه‌سی ده عینی عاقبته دوچار اولیور . بوراده یوزلرجه معصوملر محو وتباه اولیور .

یکدیکرینی تعقیب ایدن بوفجایع سیسته‌ماتیك برطرزده جریان ایدیور .

خاصةً (جنس) ، (آلاجه) ، (ایلیجه) فجایعی بالخاصه موجب دهشت بر طرزده جریان ایتمشدر . قادینلری دیواره چیویله‌مك وقولارینی چیقاریلارق دیوارلره آصمق ، حامله قادینلرك چوجقلری چیقاریلارق قوجاقلرینه ویرلمك كبی وقایع تثبیت ایدلمشدر . ارمنیلرك اسلاملره قارشی اولان طور وحركتلرینه دائر ارضروم ایكنجی روس قلعه طوپجی آلایی قوماندانك خاطراتنده ایلیجه و آلاجه وقایعی پك كوزل تشریح اولنمشدر .

ارضروم وقايعی

ارضرومده‌كی عمومی قتال جنرال اوديشه‌ليدزه‌نك ارضرومی تركينی متعاقب باشلايور. يعنی

ارضرومده ارمنيلرك تخريب ايتدكلری [سرای] خرابه‌سی

ارضرومده ارمنيلر اوچيوزقدر اسلامی ايچروسنه طولديروب ياقدقلری رسول بكك قوناغی

ابويني ارمنيلر طرفندن محو وافنا ايديلن اسلام چوجقلري

ارضرومده ارمنيلر طرفندن ياقيلان حكومت بناسي

توركـ قطعاتنكـ ارزنجاني استرداد تاريخي اولان ١٠ شباط ٣٣٤ تاريخندن اعتباراً ارضروم داخلنده وخارجنده قتل عمومي أجرا ايديليور .

فقط جنرال اوديشه‌ليدزه‌نكـ ارضرومده بولونديغي صره‌ده منفرد قتللركـ اجرا ايدلديكي‌ده تدقيقات ايله تحقق ايتمشدر . حتى روس وارمني ضابطلرندن پياده ملازم ثانيسي قاراغايف

ارضروم : اجنبی مخابرلر [دوقتور وایس (آلمان) دوقتور شتاین (آوستریالی)] مورخ احمدرفیق بکك برلکده ارمنیلر طرفندن قتل وافنا ایدیلوب قویولره دولدیریلن معصوم شهدای اسلامیه‌یی سیر ایدرکن.

ارضرومده تخریب ایدیلن محلّرده روس اسیرلری ومادامه‌لری.

طرفندن چارشو وبازارده طوپلانان اوچیوز قدر مسلمانك اوزرلرنده موجود پاره وذیقیمت اشیا غصب ایدلدکدن صکره امحا مقصدیله سواری قشله‌سنه سوق وقائمقام توه‌ردوخله‌بوف طرفندن خبر آلنه‌رق فجیعه‌یه مانع اولدیغی کوریلیور. توه‌ردوخله‌بوف اودیشه‌لیدزه‌یه‌مذ کور

وقعه حقنده‌كی شكایاتنه مبنی قاراغابغك توقیفه آلندیغی وبالآخره ارزنجاندن ارضرومه كلمش اولان میرآلای موروهل طرفندن تخلیه اولندیغی آكلاشلمقده‌در . [وثائق نومرو ٢٤]

ارضروم قتل عامنی انترانیك ودوقتور آزاریف ترتیب واجرا ایتدیرییور . بواجراآته ١٠ شباط ٣٣٤ده باشلاتیور . ارضروم قصبه‌سنك بالعموم محلاتی دوریه‌لرله احاطه اولنیور . چارشو وبازارده طولاشان چوجق ، اختیار ، قادین ، اركك یول یاپدیرتمق بهانه‌سیله طوپلانیور . طوپلانان بومعصومین كتله‌سی قافله ، قافله قارص قپوسی خارجنده اجتماع ایتدیریلیور .

اوزرلری اینجه تحری ، پاره وذیقیمت اشیاری تمامیله اخذ اولندقدن صكره احضار ایدیلن چقورلره طولدیریلیور . بعده ارضروم غارنیزونلرنده بولنان بالعموم ارمنی عسكرلری ، خانه‌لره

ارضروم وجوارندن قره‌كلیسایه قدر ارمنیلرك قاچیردقلری وناموسلرینه
تجاوز ایتدكاری اسلام قادین وقیزلری

تعرضه باشلایور . یغما ، قتل ، عرضه تجاوز كبی شناعت بتون شدتیله تطبیق ایدیلیور بوفجیعه تورك قطعاتنك ارضرومی استرداد تاریخی اولان ٢٤ شباط تاریخنه‌قدر دوام ایدییور . ارضرومه كیرن تورك قطعاتی قصبه داخلنده ٢١٢٧ مقتول اركك جنازه‌سی دفن ایتمش وآیروجه قارص قپوسی خارجنده ایكیوزاللی جسد بولونمشدر . جسدلر اوزرنده بالطه ، سونكو ، صرمی پاره‌سی ، جكرلری چیقارلمش ، كوزلرینه سیوری قازیق صوقولمش اجساده تصادف اولنیور . [مظالم دوسیه‌سی]

خلاصه : ارضروم قتل عامنه معروض قالان اختیار ، قادین ، چوجق ، اركك مجموعی سكز بیكی بولیور . ارضرومك تورك بازاری كاملاً یغما واحراق ایدلمش‌در .

تورك قطعاتنك ارضرومی سریع برصورتده استردادی متعاقب اهل اسلامی قتل عامدن قورتاریور . ارضروم قلعه طوپجی ایکنجی آلایی قومانداننك ارمنیلرك طور وحرکتلرینه دائر یازدیغی رساله ، ارضروم فجایعی حقنده لازم کلن معلوماتی احتوا ایدر . ینه مومی الیهك بوبابده ویردیکی مخطره [وثائق دوسیه‌سی - نومرو ٢٥] یوقاریده عرض اولنان شناعت وفجایعی بتون وضوحیله تحلیل وتشریح ایدییور .

ارضرومدن رجعت ایدن ارمنی قطعاتی فجاعت وشناعتك دها اشدینی (پاسین) اووه‌سی کویلرینه تطبیقدن چکنمیورلر . حسن قلعه کاملاً احراق وبالعموم سکنه‌سی قتل وافنا ایدلمشدر . بوقصبه‌یه ایلك داخل اولان قطعات سوقاقلرده آجی ، آجی فریاد ایدن کوبك وکدیدن ، علولر ایچنده یانمقده اولان قصبه‌دن ، سوقاقلرده قتل وافنا ایدلمش ، چوجق ،

ارضرومده صحیه افرادینك ، ارمنیلر طرفندن قتل ایدیلن مسلمان
جنازه‌لرینك دفنی اثناسنده

قادین جسدلرندن باشقه برشی بولمامشلردر . قصبه داخلنده‌کی مقتولینك عددی بیك بشیوزه بالغ اولمشدر . [مظالم دوسیه‌سی]

حسن قلعه‌ده خرابه‌لر ایچنده اولمیه‌رك قالمش اولان یوز (کوپری کوینده) سکسان بش (بادیجوان)ده ایکیوزکه جمعاً اوچیوز سکسان بش آغیریاره‌لی قادین ، ارکك وچوجق تورك قطعاتی طرفندن طوپلانه‌رق برای تداوی خسته‌خانه‌لره آلنیور .

ارضرومك شمالندن چکیلن ارمنی قطعاتندن برقسمی اوحوالی‌یی‌ده برصحنهٔ قتل عامه چویرییور . خاصةً ارضرومك شمالنده (ارکنیس) کویندن اللی قادین ، چوجق ، اختیار قتل اولندقدن صکره قریه کاملاً احراق ایدیلیور . [مظالم دوسیه‌سی]

ارضروم شرقنده‌کی اووه کویلرنده پك چوق قیزلرك ناموسنه تعرض وپك شنیع معامله‌لر

ارضرومده جگرلری چیقارتلمق صورتیله قتل ایدیلنلردن برمنظره

ارضروم ـ ایلیجه یولی اوزرنده ارمنی مظالمندن : اعضای تناسلیه‌سنه شیش باتیرمق صورتیله اتلاف

تطبیق اولندیغی وبرقسمنکده برلکده آلنوب کوتورلدیکی تدقیقاتدن مستبان اولیور .

(خوشان) ، (قالجق) اهالیسندن اللی ارککك (کوم کوم) ده جسدلری بولونمشدر .

(مقالیصور) قریه‌سی اهالیسیله (کوم کوم) ده‌کی بالعموم ارککلر یول یاپدیرلمق بهانه‌سیله

یانغین علولری ایچنده حسن قلعه .

حسن قلعه‌ده ارمنیلر طرفندن بالطه‌لرله قتل ایدیلن مسلمان اجسادی

کوتورلمش وبونلرك عاقبتلری مجهول قالمشدر . ارمنی قطعاتی (کوم کوم) ی ترك ایتدیکی زمان قصبه‌ده یکرمی قادین وچوجق قتل ایدییور .

خنسدن کوپری کوی استقامتنده رجعت ایدن ارمنی قطعاتی یولك طرفینده ویقیننده بولنان

حسن قلعه‌ده قتل ایدیلن قادین وچوجقلر

ارمنیلرك صاری قامیشده چالیشدیرمق بهانه‌سیله ارضرومدن طوپلایوب كوتوردكاری
وارضروم ـ حسن‌قلعه جاده‌سی اوزرنده قتل ایتدكاری اسلام جنازه‌لری

قارصده یکدیکرینه باغلایەرق پك فجیع برصورتده ارمنیلر طرفندن قتل ایدیلن اسلام اسیراسی

ارمنیلر طرفندن قتل ایدیلن اسلام اسراسنی نقل ایدن تورك صحیه مفرزەسی

کویلرك سکنەسنی کاملاً قتل واموال واشیالرینی نهب وغارت وقریەلری احراق ایتمشلردر .

[مظالم دوسیەسی]

خلاصه: ارزنجاندن ٨٣ تاریخنده کی روس-عثمانلی حدودینه‌قدر اولان کویلردن پک جزئی بر قسمی ارمنی قطعاتنك ظلم ووحشتندن کندیلرینی قورتارابیلیور . ارزنجاندن بو حدوده قدر یاپیله‌جق سیاحت ومحلنده ایدیله‌جك تدقیقات ایله ارمنی قطعاتنك اسلام اهالی‌یی نصل امحا ایتمش اولدیغنی تثبیت ایتمك بو کون دخی ممکندر .

قافقاسیه داخلنده ارمنی قطعاتنك ظلم ووحشتی

ارمنی قطعاتی ٩٣ تاریخنده‌کی عثمانلی - روس حدودی کروسنه چکلدکدن صکره اوحوالیده‌کی

صاری قامیش - قارص یولی اوزرنده ارمنیلر طرفندن قفاسی طاشله ازیلان بر تورك

اسلاملرده عینی مظالم وشناعته کرفتار اولمشلردر . صاری قامیشده چالیشدیرلمقده اولان بیك سکزیوز تورك اسیرینك پیدرپی قتل ایدلمکده اولدیغی آکلاشیلیور .

(صاری قامیش) ، (قارص) ، (کومری) ، (قاغزمان)، (اردهان)، (اخیلکلك) منطقه‌لری برر صحنهٔ فجایعات اولیور . (صاری قامیش) و (قارص) قصبه‌لرینك احراق ایدلمش اولدیغی کوریلیور .

مناطق مذکوره داخلنده تثبیت ایدیلن ارمنی ظلم ووحشتنك خلاصه‌سی زیرده‌در: [وثیقه نومرو - ٣١]

١-٢٩-٤-٣٤ ده كمريدن بشيوز آرابه ايله (اخيلكلك) ه نقل ايدلمكده اولان اوچ بيك قدر قادين ، اختيار ، چوجق ، اركك محو و افنا ايديليور .

٢ — بيك نفر ايكي ماكنه‌لى تفنك و ايكي طوپدن مركب برارمنى قوتى ، (قاغزمان) شرقنده‌كى (قولب) و (اريوان) منطقه‌سنده‌كى اسلام كويلرينى تخريب قادين ، چوجق ، واركككلرينى قتل ايديورلر .

٣—١ — ٥ — ٣٤ ده يوز قدر ارمنى آتليسى (شيش‌تپه) ، (دوركنه) و جوارندن آلتمش چوجوق ، قادين واركككى قتل ايديورلر و ٢٥ — ٤ — ٣٤ ده قارص شرقندكى (صو باطان) قريه‌سنده (٧٥٠) ايرلى اوفقلى نفوس اسلاميه‌يى بالطه و بيچاقله آتشده ياقه‌رق شهيد ايديورلر .

ارمنيلرك قارصده ياقدقلرى تورك محلاتى

(ماغستو) و (آلاجه) قريه‌لرندن يوزى متجاوز قادين وچوجق عينى صورت جبهه‌ده قتل اولونيورلر .

(تكيه‌لى) ، (حاجى خليل) ، (قالوكوى) ، (خرابه) ، (واغور) (يلانلى) (كناق) كويلرى اهاليسى كاملاً محووافنا ايديليور .

٤ — ١-٥ — ٣٤ ده اخيلكلك اطرافنده‌كى قراده (آجاراچا) ، (دانغال) ، (مولانس) (مورجاهيت) ، (پايغا) ، (حاوور) ، (قومروس) كويلرى احراق ، اهاليسى قتل ومحوه دوچار ايديليور . آرپه چايى اوزرنده‌كى (كهوركينه فسكى) شماله‌نده‌كى (يوغورتلى) و (اريوان) شمال شرقيسنده‌كى (شامران) وجوارنده‌كى كويلر سكنه‌سى ارمنيلرطرفندن قتل

صاری قامیشده ارمنیلرك قتل ایتدیکی برمسلمان

صاری قامیشده ارمنیلر طرفندن کوزلری اویوله‌رق برصورت فجیعه‌ده قتل ایدیلن کویلی

ایدیلیور وقریه‌لر کاملاً احراق وتخریب ایدیلیور .

— قارصده‌کی تورك اسراسندن برقسمی قارصده وبرقسمی‌ده (کومری)ده سونکو ایله برصورت فجیعه‌ده قتل ایدیلیور .

قارصده ارمنیلرك یاقدقلری جامع وچارشو

قارصده قتل ایدیلن اسلاما سراسی.

بو جمله‌دن اوله‌رق (بورجالی) قضاسی مرکزندن (ماتوییف) امضاسیله اوچنجی کورجی پیاده فرقه‌سی قوماندانلغنه یازیلوب آصلی اله کچیریلن ۱۷ - نیسان - ۱۹۱۸ تاریخلی راپورده مظالمه عائد عیناً شو جمله‌لر کوریلیور .

« ارمنیلر أمر، وضبط وربطه بقیه‌رق برقاچ اسلام کویی یاقدیلر . فاعللری بولنه‌مدی . (عباس تومان) دن و (بورجوم) دن تل وتلفون کسیلمشدر . برطرفه چیقمق ممکن اولمیور . کویلیلر بزدن امداد ایستیور بنده امداد یوقدر . » [وثیقه نومروسی - ۲۸] .
بوندن باشقه باکو جمعیت خیریه‌سنک ۳۶ نجی قافقاس فرقه‌سی قوماندانلغنه کوندردیکی مکتوبده [وثیقه نومروسی - ۲۹] .
(اریوان) ولایتی داخلنده‌کی اسلاملرك قتل واعحا ایدلمکده اولدیغی اوتوزدن فضله اسلام کوینك احراق وسکنه‌سنك قتل ایدلدیکی و (اریوان) دن فراراً کلان یاره‌لی ، خسته ، مهاجرینك عددی کونبکون چوغالمقده وسفالت وپریشانیت ایچنده پویان اولدقلرندن ملجا ومأوا کوسترلمسی استرحام اولنمقده‌در .

قارصده یکرمی ایکنجی سیار خسته‌خانه‌ده مجروح بر اسلام قادینی

ارمنی قطعاتنك شو حرکات وحشیانه‌لرینه قارشی تورك قطعاتنك طور وحرکتلری حقنده (کوتایس) والیسی (چیقوتس وبللی) نك (کوتایس) ولایتی وملحقاتنه یازدیغی تلغرافلردن آتیده‌کی فقرات جالب نظر دقتدر . [وثیقه نومرو - ۳۰] .
« تورکلر کلیور، اولدیریوردی‌یه شایعه‌لر چیقیور، بن بزه بیان ایدرمکه بو دوغری دکلدر . تورك حکومتی وتورك عسکری کندی حالنده طورانلره هیچ برشی یاپماز وایلیشمز . مال وملکنی‌ده محافظه ایله کندیلرینه معاونت ایلر . اهالینك یرلرینه کلمسنی ، صاحبسز قالان خانه‌لرده‌کی اشیالرینه صاحب اولملرنی وبونلرك ضایع اولمقده اولدیغنی تورك حکومتی بزه بیلدیریور .

قارصده آیاقلری باشلرینه باغلانه‌رق صورت فجیعه‌ده قتل ایدیلن مظلومیندن .

قارصده بربنایه طولدیریله‌رق یاقیلان اسلام قادینلرندن بری ، یوزی و وجودی
یانمش اولدیغی حالده یکرمی ایکنجی سیار خسته‌خانه‌ده تحت تداویده

(طربزون) دن (باطوم) دن عسکرلر سلاحلرینی آته‌رق قاچدیلر. بوموجب مجابدر . بوخصوص (آزورکه‌تی) محاربه‌سنده پك فنا برحالده کورلدی . محاربه‌ده بیوك کوچك هرکس متانتنی محافظه ایتملیدر ه

بوندن عدا (بورجالی) اهالیٔ اسلامیه‌سنك دوچار اوله کلمکده بولندیغی ظلم اعتسافی تفلیسده چیقان آی یاراق غزته‌سنك نسخهٔ مخصوصه‌سی تماميله تشريح ایدیيور واهالینك کوندیردیکی استمدادنامه هرصورتله وقایعی تصویر ایدییور. [وثیقه نومرو -٣٢]

فجاعت وشناعت تصویر وتصورك فوقنه چیقدیغی کوریلیور. (اخیلکلك) منطقه‌سنده‌کی اسلاملره ارمنیلرك یاپدیغی ظلم واعتسافات حقنده روس مأمورلرندن برنجی آقسیره دائره‌سی مفتشی خاراشه نقونك کندی أل یازیسیله ویردیکی راپورده وقایعی بروجه آتی تثبیت وتقریر ایلیور. ١٩١٧ده تشرین ثانیسندن اعتباراً ١٩١٨ سنه‌سی ٣١ مایسنه قدر ارمنیلرك اخیلکلك سنجاغنده یرلی ومطیع اهالیٔ اسلامیه‌یه قارشی تطبیق ایلدکاری دشمنانه معاملاتی ایضاح ایده‌جکم.

قارصده ارمنیلرك شهید ایتدکاری مسلمانلرك صحیه افرادی طرفندن دفنی

کرك یرلی کورجیلرك افاداتنه استناداً وکرك کندی کوزمله کورمش اولدیغم وقایعی کوزلرم یاشله طولو اولدیغی حالده ایضاحه مباشرت ایدییورم:

کچن سنه تشرین ثانی نهایتنده (آق بابالی) سکز اسلام، یرلیلردن اوت صاتون آلمق اوزره (بوغدا نوفقه) قریه‌سنه کلدیلر. [شوراسی شایان قیددرکه اوصره‌لرده آسایش برکمال اولدیغندن اسلاملر سلاحسز کزرلردی] بوندن خبردار اولان (خواجه بك) قریه‌سی ارمنیلری درحال مذکور سکز مسلمانك اطرافنی احاطه ایده‌رك خنجرلرله اوزرلرینه صالدیردیلر وقتل ایدرك کوزلرینی اویدیلر دیللرینی کسدیلر. بالآخره جسدلره انواع حقارت یاپدقدنصکره دیکر دردینی سلاحله قتل ایده‌رك جسدلرینی (آق بابا) لیلره اعاده ایتدیلر. خنجرلرله قتل ایتدکاری

دورت جسدی یاقدیلر . ١٩١٨ کانون ثانیسنده ، ارمنیلر اسلام کویلرینه تعرض ایتمکه باشلادیلر . [اولا سلاحلرکزی بزه تسلیم ایدرسه‌کز سزه هیچ برشی یاپمایز] دی‌یه اغفاله باشلادیلر . اسلاملر ارمنیلرك لقردیسنه اینانه‌رق کندی سلاحلرینی تسلیم ایتدیلر . حالبوکه ارمنیلر اغفال ایتمشلردی. ارمنیلر اسلاملرك سلاحلرینی آلدقدنصکره زیرده‌کی کویلری تخریب ایتدیلر .

(طوسپیه) ، (قوکیه) ، (وریوان) ، (طون اوقام) ، (قولیلیس) ، (پانقانه) ، (صوغومه قواشی) ، (آلووژوا) و(غومریس) نامنده‌کی کویلرك ذخیره ، مواشی وبالعموم اشیالرینی آلوب کوتوردیلر. کوی اهالیسنك برقسمنی درحال اوراده قتل ایده‌رك متباقی قادین وارککلری اسیر صفتیله (اخیلیکلك) قصبه‌سنه کوتوردیلر . اوراده بونلره یکرمی‌درت ساعت

ارمنیلرك یاقدقلری قارص چارشوسی

ظرفنده برفونت اکمك ایله صودن ماعدا هیچ برشی ویرمدیلر . بناءً علیه آچلق وبیسلکدن اسرا میاننده تیفو ظهورایتدی . دوقتورلر اسرانك دها ایی اعاشه‌سی وتمیز طوتولمسی ایچون مراجعت ایتمشلر ایسه‌ده ارمنیلر نظر اعتباره آلمیه‌رق مسلمانلر حسابسز برصورتده قیرلدیلر . کیمسه معاونت ایده‌مدی . چونکه ارمنیلر حتی اسلام اسراسنك موقوف بولندیغی بنانك جوارینه بیله کیمسه‌یی براقیورلردی .

ایشته ٢١ - مایس - ١٩١٨ سنه‌سنده تورك اردوسی (قوزاخ) قریه‌سنی اشغال ایتدیکی زمان بالعموم ارمنیلر فرار ایتمکه باشلادیلر واسرانك بولندیغی بنایی تخریب ایتدیلر . اسلاملر طام آلتنده قالدی. جسدلرك برقسمنی ده چقورلره آتاراق اوزرلرینه کیرەچ دوکدیلر . بالآخره نفت

ایله یاقدیلر . یکرمنجی عصرده مدنی ارمنی ملق نه‌لر ایجاد ایدییور »

ایشته کوریلیورکه ارمنیلر ۹۳ عثمانلی ـ روس حدودینك غربنده‌کی ممالك مستولیه‌ده بولنان اهالیٔ اسلامیه‌یه تطبیق ایتدکاری ظلم و وحشتی مذکور حدودك شرقنده ساکن کندی ایش وکوجلریله مشغول وهردرلو حقوق ملیه‌دن محروم بیچارکانه‌ده تشمیلده دوام ایدییورلر، بو امحا پلاننك تشکیل وتنسیق ایدلمش قوتلرله اجرا ایدلدیکی و مقصدك اکثریتی تشکیل ایدن اهالیٔ اسلامیه‌یی اقلیته ارجاعدن و حتی بسبتون موجودیتلرینك ازاله‌سندن عبارت اولدیغی تحقق ایدییور. هرنه‌قدر ارمنیلر کوردکاری ظلم واعتسافات قارشوسنده فوران ایتدکارینی ادعا ایدییورلرسه‌ده بو ادعانك درجهٔ بطلانی ۹۳ حدودی شرقنده تثبیت وتوثیق ایدیلن طوروحرکتلری کافی کلیر.

اخیلکلك جوارنده اوقام اسلام کوینده ارمنیلرك ارتکاب ایتدیکی فجایعدن یوزلرجه جسدلك برلوحه

علی‌الخصوص مشهور ارمنی سرکرده‌لرندن انترانیکك ، مفرزه‌سیله (نخجوان) حوالیسنده اجرا ایتدیکی قتل‌عام هیچ برصورتله توقف ایتمیوردی . ارمنی باش قوماندانی بوقتل عامك مسئولیتنك کندیسنه توجه ایده‌جکنی ادراك ایدییوردی. بو اثناده ارمنی قول اردوسی قوماندانی جنرال انظربه قوفك برنجی تورك قول اردوسی قوماندانلغنه ابلاغ ایدلمك اوزره ارمنی قومیسیونی ریاستنه کوندردیکی مکتوب جریان ایدن فجایعك درجهٔ وسعتنی ارائه ایدیور . جنرالك مکتوبنه ذیلاً ارمنی قومیسیوننك اعطا ایتدیکی راپور ارمنیلرله اسلاملر آره‌سنده‌کی منافرتك اسباب وعواملنی کوسترمکده‌در . اهمیتلرینه بناءً هرایکی مکتوبك ترجمه‌سی عیناً زیرده‌در .

ارمنی مظالمندن : قارننده آتش یاقیق، یوزلری کسلمك صورتیله اتلاف ایدیلن اسلاملر

ارمنی مظالمندن : برونلری کسلمك، بیقلری یولنمق، قارینلرنده آتش یاقیلق صورتیله اتلاف ایدیلن مسلملر.

کمریده مستقل ارمنی قومیسیونی ریاستنه

۲۷- حزیران - ۱۹۱۸ نومرو ۱۰۰۰۸

آلدیغم معلوماته کوره امرلریمه اطاعت ایتمدیکندن طولایی قوماندام آلتنده‌کی قول اردودن